

نور

(ایکنچی ییل)

اورنورغده اون بیس کوندره بر حققان ادبی
فنی و سیاسی مجموعه در

محرری: رضا الدین به فخر الدین
ناسرلری: محمد ساکر و محمد زاکر راسیفار

مندرجه سی:

یادگار خان.

قراننگ موگ خانی.

حجاز تیمر یولی.

۲ نچی عددنگ بقیه سی.

تاریخ العلوم.

عبدالرحمن سعیدف بخارا.

طبیعتده حیات.

ن. آغییف.

حفظ صحت حقنده.

نور احمد الاحمدی.

عائله احوالی.

مدیاترک مسئله سیننه دائر.

بورات ملتی.

عبدالرشید ابراهیموف.

برچیرمش ایله محاوره م.

عبدالله الکچیری.

تربیه و تعلیم.

اشعار:

دنیاغه آچق خط.

قوریغان آغاچقه قازاب.

تعلیم. — فریاد ایلم.

تقریض:

مکتب ایچون شعرلر.

افادات الکرام.

«معارف» ژورنالی.

مراسله و مخابره.

عبدالوهاب حاجی مرادوف.

امام حبیب النجار.

مینزله «آخوندلردن بری»

اجمال سیاسی.

متنوعه:

زلزله. — ترک درنکی.

موسقوه دار الفنونی.

ترکستان ننگ یوغالوی.

ایسکی اندلس آقچلری.

قرآن ترجمه سی.

طبقات الاطباء (کتاب)

اسکندریه کتبخانه سی.

لطاقف.

شورا

مجموعه سينگ بايلرى اوشبو ترتيبده بولنور:

- (۱) مشهور آدملىر والوغ حادثه لىر. بوبابىك ايسكى ويگىلردن برر بيوك آدمنىڭ ترجمه حالى درج اولنور. پادشاهلردن بحث ايدلدىگى وقت مملكتلرىنىڭ قسقه چه جغرافيه وتارىخى سويله نور.
- (۲) مقاله لىر. بو بابده ادبى، تارىخى، اجتماعى مقاله لىر بولنور.
- (۳) تربيه وتعليم. بوبابىك حفظ صحت، تدبير منزل، تعليم، مکتب ومدرسه، شا كرد هم معلملرگه دائر بندلر يازلنور.
- (۴) كشفيات واختراعات.
- (۵) متنوعه. مملكت ايچنك وطشنىك اولان هر تورلى خبر ومعلومات يازلنور.
- (۶) تقريظ و انتقاد. يگى چيقيمش اثرلر (كتاب، رساله وغزته هم ژورناللر) حقنده معلومات ويريلور.
- (۷) اجمال سياسى. روسيه نىڭ ايچنك وطشنىك اولان ايكى هفته لك سياسى حاللر قسقلق ايله بيان ايدلنور.
- (۸) مراسله ومخابره. سوال وجوابلر وهر تورلى مکتوبلر يازلنور.
- (۹) حكايه. اشعار. لطائف ومقاللر.

محررى: رضاء الدين بن فخرالدين.
ناشرلىرى: محمد شاكر و محمد ذاكىر راميفلر.

آبونه بدلى: يىللىق دورت روبله - ۶ آيلىق ۲ روبله ۲۰ كاپك.
«وقت» ايله برگه آلوچيلرغه: يىللىق بدلى - ۳ روبله، ۶ آيلىق ۱ روبله ۸۰ كاپك.
ممالك عثمانيه ده وسائر مملكتلرده: سنه لك بدلى - ۱۵، يارم سنه لك ۱۰ فرانك در.

برنچى سنه «شورا» نىڭ قيمتى:

اداره دن كيلوب آلوچىلار ايچون ۳ سوم ۵۰ تين. پوچته ايله آلدر وچيلر
ايچون ۴ سوم. جلدلى بولغانده ۴ سوم ۵۰ تين.

Оренбургъ. Редакция „ШУРО“ |
Orenbourg. (Russie) Rédaction „Chourà“ | آدرس:

بره ملب نسخه سى ۲۰ تين * استانبولده ۱۰۰ پاره در.

۲۳ محرم ۱۳۲۷

۱ فيورال ۱۹۰۹

شورا دىر والوغ خادىملىرى

— — — — —

يادكار خان

(باشى ۲ نچى عدد)

اوزى كىلوب يالئوب قاراسە دە روسلر ايشتمادىلر، توز كورمش كچه مثالندە آقچە و جهاز اسبابدن آبرلا آلمادىلر. حتى اولرگە ياتقان مجروحلر اوسترالوب كىلوب بر قدر اولسە دە آلتون، كموش، يفاك واصل ناشلر آلمق اجتهادنە اولدىلر. ايشته بونى كوردىكارنە مسلمانلر بونلر اوستنە بر كشى حكمنده هجوم ايتدىلر و هر طرفدن سوروب شهردن چيقارا باشلادىلر. ايوان غروزنى بونى كوردىكىندە خراب اوله چغنى بيدى و تيزلك اوزرنده پوپلر، ماناخلر ايله برلكده تريلر كوتاروب شهردن چيقوچى روسلرغە قارشو طورديار، صوغشرغە غايت ديملادىلر؛ پوپلرغە بوسوزلرني دكلامغان آدملرنك دىندن چىقدقلىرى اعلان ايتدىلر و شول آرادە يكرمى بيدك قدر آتلى عسكر كتوروب خان قابقاسندن بونلرغە قارشو قويدىلر. بناءعليه روسلر كيرو صوغشرگە مجبور اولدىلر. طبعى بر آوچدن عبارت ونچە هفته لردن بيرلى طوتاش

مسقوا عسكرينك «قران» شهرينك قلعه سىنى كوتاروب ايچكە كوردىكىنى و ايكى عسكر اوچراشوب دە قىامت روشندە صوغشديغنى، مسقوا عسكرينه ياردم ايچون يىكى عسكر كلوب يتشديكىنى كچن عددە يازمشيدك.

بوندن صوك يادكار خان اوزينك ياننده اولان صاقچىلرى و بيوك توره لرى ايله شهر اورتاسينه ككلى، مسقوا عسكرلرينك صوغش ميدانندن برام برام كندىكلرىنى كوردى، مسقوا عسكرى يورتلر و كىبتلر تالامق، آقچە يىغمق ايله مشغول اولدقلىرىنى بىلدى. زيرا روس عسكرى تاريخنك اوشبو كونينه قدر بويله باى مملكتنى، قيمتلى اشياسى و بايلغى مثالسىز اولان بر شهرنى حتى توشلرنده اولسون كوردىكلرى يوق ايدى. ايوان غروزنى حتى

قدر جان حسابى اولنور ايدى. ايشتە اوشبو وقت مسلمانلار روسلارغە قارشو: « صوغشنى توقتاتوب طورگز!» ديه قچقردىلار. صوغش توقتالدىغى صوڭ: « بز بوساعت كە قدر وطنمز خانمز ايچون صوغشدىق، ايمدى قزان سزنىكى بولدى، فقط خانمىزنى سلامت اولەر ق آلوب ايوان غروىزى غە تابشرگز!، آندن صوڭ بز ميدانغە چيقوب سزنىڭ ايله يندەن الله ايچون صوغشاقچمز!» ديدىلار. بوندن صوڭ يادكار خاننى روس سرعسكرينه تابشردىلار. سراى تورەلرنيڭ قارتلرندىن ياكە قاراچا (۱) اولان زانيت نى هم دە خاننىڭ ايكى سوت آناسى يا خود تريبە ايتوچىلرني دە برابر ويدىلار دەخى صوغش غىرغە باشلادىلار. اڭ آخردە دە چيشنوب قزان يىلغە سىنە توشدىلار ويوزوب چيقدىلار. آرتلرندىن روسلار پوتاش آتالار ايدى. بوندن صوڭ آرتلرندىن آتلى عسكر يتوب اوراب آلدى و اوشبو وقت دخى بر مرتبە صوغشدىلار. هر نه قدر ۵۰۰۰ مقدارندىن آرتمازلار ايسە دە شول قدر غيرت ايله قارشو طوردىلار كە مسقوا عسكرىنى ياروب چيقوب كتىدىلار و سازلىق يرگە واروب اورمان ايچينە كردىلار. بونلار قاچوب واروچىلار دگل ايدى، بلكە عسكر يىغوب كلوب تكارار قزاننى قايتاروب آلمق و مسقوانى قوغمق قىدىلار چىقىمىش بهادرلار ايدى. ايوان غروىزى و روس سرعسكرلرى هم بونلارنىڭ بويلا قورتولوب كتمەكلرندىن قورقودە اولورلار ايدى. اوشبو سببىدىن آرتلرندىن تكارار آتلى عسكر يبارلدى. بونلار دە اورمان آراسىدە آرتلرندىن يتدىلار. مسلمانلار آيلانوب بونلار ايله دخى صوغشدىلار. بو وقت بر جان ايسە قالمىسىزىن تمام شھيد توشدىلار.

(۱) تاتارلار حكومتىدە «قاراچا، قاراچى» بر منصب

اش و خدمت اوستونە اولان مسلمانلار اولرندىن نچە الوش كوب و هر كون ياكاروب طورمق دە اولان عسكرگە مقابلە ايتمەكەن عاجز قالدىلار و بو خالىنى بىلدىكلرندە نظاملر ينى بوزمىسىزىن تاش جامع شريف اوزرىنە يوردىلار. عالمر، شىخلار، سىدلار، ملالار مذكور جامع ايچينە كروب تولمشلار و بونلارنىڭ اڭ بيوك رۇيسلرى اولان قل شريف هم بوندە اولنور ايدى. روسلرني بونلار ينگل صورتە دگل بلكە قوراللار و قلچلار ايله قارشو آلدىلار. جەلەسى بر دقيقە دە مسقوا عسكرى اوستنە هجوم ايتدىلار. شول قدر غيرت ايله قارشو طوردىلار كە حتى دشمنلرى مدح ايتمشلردى. آخردە دە قل شريف ايسە اوزىنىڭ بر قدر اصحابى ايله شول يردە اولان مدرسەنىڭ توباسىنە بنوب صوغشدى، روسلار مدرسە توباسىدىن سانچوب توشردىلار (۱). شويلا ايدوب بر جان قالمىسىزىن اوشبوندى اولان عالمر، شاگردلار، سىد و شريفلار شھيد اولدىلار.

يادكار خان و باشقە سلامت مسلمانلار بوندىن صوڭ خان سرايى اولان قلغە غە كروب قابقاسىنى بىكلادىلار. و بر ساعت قدر صوغشدىلار صوڭ روسلار قابقانى واتوب كردىلار. قزان خلقىنىڭ خاتون و قىزلىرى جەلەسى اوشبوندى يىغلمش، آلتون كەموش، انجو و مرجان كىمى قىمتلى جەاز واصل تاشلار اوزلرى ايله بىرلەكە بر طرفە اولنورلار ايدى. و ايكنچى بر طرفە دە خان و آنىڭ تيرەسنىك ايرلار يىغولوب طورلار ايدى. روسلار كوردىكىندىن صوڭ دخى بر مقدار صوغشدىلار و عاجز قالا چىقلىرىنى بىلدىكلرى ايله قلغە نڭ بر كچكەنە ايشوكندىن قاچمق اولدىلار، فقط اول يردە هم روس عسكرى اولدىغىدىن چارناچار، توقتالدىلار. بونلار جەلەسى ۱۰۰۰۰۰

یادگار خاننی، ایوان غروزی اوی ایله برابر آلوب کندی مسقواغه واردیغنده چوقندر دیلر. سیمون اسمی ویروب آندری قوتوزوف اسمنده بر روس بایارینک ماریه اسمنه قزینی ویردیلر. ۱۵۶۰ نچی ییلده Феллинъ شهرندن اسیر آلمش نمسهلرنی مسقوا خلقینه کوستروب اورامده یورتدیکلری وقت، بر سر عسکرلرینه قارشو کیلوب یادگار خان: «روسلرغه قورال طونارغه اوگرهتدیکنز، بو عملکنز ایله بزنی خراب ایتدردیکنز. فقط بزگنه دگل اوزکزده خراب اولدیکنز، اوزکزده بزم کونمزگه نوشدکنز!» دیمشدر (۱).

ایشته قزان دولتی اوشبو روشده منقرض اولدی. بونک سببی ایسه مسلمانلرنک اوز آرارنده اولان مخالفتلری، جهالتلری و اداره سز لکلری اولدیغی یوقاروده یازدقلرمزدن معلومدر. قزان خانلری حقنه یازدیغمز اوشبو ترجمه حاللرنک منبعلری قارامزین، ریچقوف وصالو- یوف کبی روس تاریخلیدر. فقط اوشبو تاریخلرنک بعض بر یلری رسمی کاغدلردن آلمش ایسه ده اکثری ده ماناخلر طرفندن یازلمش اولان روایتلردن ییغولمشدر. ماناخلر طرفندن اوزلرینک دین دشمنی دیه اعتقاد ایتدیکلری خلقلر حقنده یازدیغی شیلرینه پک ده اعتماد ایدلماز.

مسقوا عسکری کردیکی ایله قزان شهرنده بر جان مسلمان قالمادیغی ایچون اهل اسلام طرفنده اولان خبرلر بتون بتونه تلف و ضایع اولمشدر.

(۱) قارامزین. ج ۹ بیت ۲۹.

قزاننی روسلر آلدی، شهرگه کردیلر، بتون خلقنی قلچدن کچردیلر. مسجد و مدرسه لردن، اوی و اوراملرده اولان خلقلردن بر جان اهلی سلامت قالمادی. بتون اورام و میدانلر آدم ایلکسهسی ایله طوادی. بولونلر، اورمانلر ده اویوم اویوم اوله رق اولکلر یاتور ایدی. بتون شهر بایغوش اویاسی حکمنه کردی. تیره یاق اوللرده اولان خاتون و قزلرنی اسیر ایدوب آلدیلر. ایلی بیگ (۵۰۰۰۰) قدر خاتون ایله یتیم بالا سانالیدی. ایشته اوشبو ساعت قزان مملکتی منقرض اولوب، مسقوا ملکنه کردی. بو واقعه ایسه ۹۵۹ - ۱۵۵۲ تاریخنده ۱ نچی اکتابر ۲۲ نچی شوال سهشنبه کون اوله در.

مسقوا عسکرینک باشلغی اولان میخایل ژوروتینسکی، شهرنک آلدیغنی، کوز کورمکان و قولاق ایشتمگان روشه غنیمت مالی بیغولدیغنی اعلام ایدر ایچون چیتده طورمقده اولان ایوان غروزی گه آدم بیاردی.

اوشبو وقت پالیتسکی، یادگار خاننی ایوان حضورینه کتوردی. یادگار ایسه تزلنوب عفو اوتندی. «مورالی» قابقاسنده خان سراینه قدر اولان بوللری، اوراملری توفراق و تاشلردن، آدم اولکسه لردن صاقلادیلر، شوندن صوگ ایوان غروزی اوزینک پوپلری و عسکرلری ایله تریلرینی کوتاروب شهرگه کادیلر و ایوان غروزی ده خان سراینه کردی و بتون بایلقنی اوزینه آلدی. و ایکنچی مرتبه کردیکنده خان سرایی یانینه چیرکاو اورنی بیلگولادی. بو چیرکاونک اسمی ایلکک Благовъщеніе ایدی، حاضرنده ایسه Кафедральный اسمنده در.

مسلمانلردن قالمش اوی و عمارتلر خراب اولوب، بو کونده آنچق سیون بیکه منارهسی یالکنزی قالمشدر.

حجاز تيمر يولى

حجاز تيمر يولى — بويول سببندن اوله چق مادي ومعنوي
فائده — حجاز تيمر يولينگ حاضركي حالي ايله استقبالي.

۳

يول سببندن آنا طولى ومقام خلافت ايله
باغلاندى. بوندن بر قاچ آي مقدم مدينه
منوره گه زيارت ايچون سفر ايدنلرنگ جانلري
مخاطره ده اولور ايدى. يولنگ « مدينه » گه
واروب كرديكي كون ايله مدنيت، امنيت
وسلامتلك گويا ايلك قنار ايله برابر داخل
اولديغي كبي مدينه خلقى مسرور اولدى.

حجاز يولى سالنه باشلامازدن ايلك،
ملت افرادى آراسنده، تيمر يول سالور
ايچون لازم اولان معلوماتنى بيلوچى كيمسه لرمز
يوق ايدى. اوشبو جهندن چيت مهندس وچيت
متعهدلر جلبنه مجبوريت اولدى. صوگره دن
عثمانليلر كنديلري تجر به ايتديلر ومعلوماتلرينى
آرتدرديلر. اگ آخرده هر بر اشنى اوگره نوب
آلديلر. تيمر سالونى حتى تاما عسكر اشلادى
حتى عسكر آراسندن فابريقه اوسته لرى،
ماكينستلر چيقدى. آخرده كوپرلر، استانسه
لرينى ده كنديلرى بنا ايدرگه كرشديلر.
تلغرافچيلر، استانسه مأمورلرى عسكر آراسندن
يتشدى. خدمت وعاللى طولمش عسكرلردن
كوبسى خدمتلرنده قالمقنى اختيار ايتديكلردن
هم كنديلرى مستفيد اولديلر هم ده يول
ايچون فائده كتورديلر. اگ صوگره ده فنى
معامله لرنگ جهلهسى عثمانليلرنگ اوز طرفلردن

حجاز - تيمر يولنى سالوچى مهندسلردن
برى اولان مختار بك اوشبو يول حقدك « شوراي
امت » غزته سنده (عدد ۱۴۱) مفصل معلومات
يازمشدر. ايشته بز مذكور مقاله نك اجمالى
بويرده يازمقنى مناسب كوردك. مختار بك دييور:
مملكتمزده اولان اگ اوزون تيمر يول
حجاز يولى اولوب، « دمشق » ايله « مدينه »
آراسى ۱۳۰۰ كيلومتر در. (ايكنچى باشى آق
ديگر اوستونده اولان « صيفا » شهرندن باشلانوب
« درعا » ده زور يولعه قوشلور. ايكي آراده
اولان مسافهسى ۱۶۱ كيلومتر در).

حجاز تيمر يولنى ساللا باشلا ديغمزده بويله
بيوك بر اشنگ آخرينه چيكا آلميه چغمزنى ظن
ايدوب آروپاده بز دن استهزاء ايتديلر، كولوب
طورديلر. حتى عثمانلى خلقى كنديلرى ده بوگا
انابت ايتمازلر ايدى. حالبوكه رسم كشاد
دنيا نك هر طرفنده تحسين ايدلوب يازلدى.
بو يول ايچون دورت ميليون مقدارنده
عثمانلى ليراسى صرف ايدلمش وهر بر
چاقرومنده بر قاچ شهيد ترك ايدلمشدر. يول
ايسه آنچق محبت دينيه ووطنيه صاحبلى اولان
عسكرلرمز، مهندسلرمز طرفندن سالنمشدر.
عربستان كبي قبله گاه مسلمين، اوشبو

«مکه» ایله «مدینه» آراسنده در. شونڭ ایچون بو ایکی آراده یولنی سالمق مطلق لازمدر. تیمر یولنڭ عربستان ایچون کتوره چک فائدهسی (استقبالی) نه اوله چق؛ ایشته بو طوغروده هم بحث ایتمک لازم. تیمر یوللر مدنیت نشر ایدرلر. شمیدی «دمشق» ایله «مدینه» آراسنده اولان یول مدنیت نشر ایدرگه باشلادی. «درعا» قریهسی بوکون شهر حالینه کروب، مغازه وانبارلر ایله طولدی. بوش یاتمقده اولان «زرقه»، مهاجرلر ایله مسکون اولمغله معمورلک کسب ایلدی. «معان» اولگی وقتنه کوره ایکی مرتبه زور ایدی. «وادی سیر» اطرافی زراعت ایدلنورگه باشلانیدی. هر یرده قریه لر سالنوب وایلکن صالنهشاری زورایوب، «تبوک» ایله «العلا» کوندن کون بیوکلنوب طورالر. مدینه اطرافی اعمار ایدلنه چکدر. «مکه» ایله «مدینه» آراسنده اعمارگه صلاحیتلی اورنلر کوبدر. «رابغ» لیمانی بیوک بر سودا یری اوله چقدر. بدوی عربلر مدنیت کسب ایده چکلر ونعمت معارفدن حصه مند اوله چکلردر.

حجاز تیر یولی بو حالده فالهای بلکه کله چکده «عسیر» گه صوزله چق و «مدینه» یاننده بر یردن دخی باشلانوب «نجد» نڭ اورتاسندن یاروب «بغداد» غه واروب طوتاشاچقدر. بوندن باشقه «قدس»، «عجلون»، «جبلدروز» که تارمقلر سالنه چقدر. فقط بولنر جملهسی بر کونک دگل بلکه یواش یواش اوله چقدر.

اشلانرگه باشلانیدی. ایشته اوشبو یولنی سالمق سببندن، بوکونده ترکیه ده، باشقه لره محتاج اولمقسزین یول سالورغه مقتدر بر هیئت میدانه کادی. شمیدی اوشبو هیئت کندیلری بتون تفرعاتی ایله ایستدیگری کبی تیمر یول ساله بیله چکلردر.

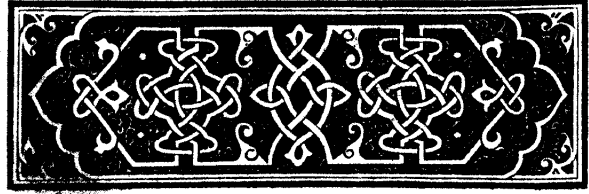
تیمر یولده یورمکده اولان بر قطارنڭ بتون خدمهسی، استانسه لرده اولان مأمورلرنڭ جملهسی تیمر یول اشلامکده اولان عسکلردر. ایشته بو فائده نڭ بیوک و قیمتلی ایدیکن اربابی بیلور.

شمیدی یول «مدینه» ایله «دمشق» آراسنده یورمکده در. «العلا» موقفندن صوڭ اولان قسمده کوپرلر، استانسه بنالری، صو خزینه لری تمام دگلردر. بولنر فی تمام ایتمکن زیاده «مدینه» گه قدر یولنی آچمق ضرور کورلیدی. زیورا حاجت نرسه لری دوه لر ایله یورتمک پک مصرفلی اولدیغندن تیمر یول ایله یورتمک مناسبدر. بوندن صوڭ کوپرلر طبیعی تمام اولنه چکلر.

تیمر یول - اهل اسلام اعانتی ایله اشلندی ایسه ده اعانت ویروچیلرنڭ قسم اعطای عثمانلی خلقلری اولمشدر. یولنڭ دورتدن اوچیسسی مقداری تمام اولدی؛ مدینه گه قدر قطارلر یورمکده در. فقط یولنڭ الک مهم قسهی «مدینه» ایله «مکه» آراسی اولدیغی ایچون شمیدیکی یولنڭ اهمیتی آنچق یولنڭ دورتدن بری نسبتنده گنه در.

«مکه» گه یتدیکندن صوڭ، کندی فائدهسی ایله بقاسی تأمین ایدلنور. سنوی بر یوز بیڭ فائک کتوره چکی هم محققدر. مدینه گه قدر اولان یول عثمانیلر ایچون مهم اولسه ده اصل اسلام عالمی ایچون یولنڭ اهمیتلی اورنی

تاريخ العلوم

(باشى انچى عددده)

ايچون آچى در . شوكران اسلى نبات طيرسمانينى سيمرتور آدهنى اولدر روھكنا " ديور اولمشدر . ابيقوريه فرقه سى : بو فرقه نى بيرهون شاگردلرندن ابيقور تاسيس ايلامشدر . ابيقور آتته ده بر باغچه صاتوب آلمش وشول باغچه ده تعليم ايدر اولمشدر . شاگردلرى ابيقورنك تعليماتينه زياده رغبت ايدرلر ، آنك رسنى صاوتلرغه ، يوزكلرگه توشر اولمشلدر . برى آردندن برى نيابت ايله (۳۳۷) سنه رياست ايلامشدر . لکن ابيقور ، مذهبده حدودنى تجاوز ايلادكندن اصحابى شهواتنى اختيار ، فسادنى اكنار ايدر اولمشلدر . در . بوندن صوگره يونان فيلسوفلرينك فرقه لرى كيرك نفس يونانستانده كيرك ايتاليا شهرلرند برى ديگرى ايله نزاعلاشوب بر قدر وقت كچورمشلدر . شول زمانه فلسفه ، بلاد مصردن اسكندريه شهرنده يوز كوسترمشدر . شويلاه كه : ميلاددن قبل ۵۱ سنه سنده رومانيا قيصرى آوغسطوس زماننده اسكندريه شهرنده بطلميوسيه دولتى طرفندن بيوك بر مدرسه تاسيس ايدلمشدر كه وقتنك عالمه نظيرى كورلمدى ديمشدر . اوشبو مدرسه كه جميع اطرافدن تحصيل علم ايچون شاگردلر آغيلور وبو مدرسه دن چقغان شاگرد لرگه اكايستيكين اسمى ويرلور اولمشدر . بو مدرسه ده الك اول معاملك ايدن بوتامون اسملى آدم اولمشدر ، مومى اليه تحصيل حقائق ايچون بر قاعده اتخاذايتمشدر كه اوشبودر : " شاگردلر نك حقائقنى مخصوص بر معلم دننگنه تحصيل ايتنكلرى واجب اولمايوب ، اوزون بحثلر صوگنده قبول ايدلگان ، عقل غه موافق اولوب صواب كورلگان حقائق اولمق شرطى ايله استديكلرى فيلسوفدن اخذ ايتمكلرى درستدر . " اوشبو مدرسه شاگردلرندن اکتزبيوس ،

«هير فليسيه» فرقه سى ميلاددن ۵۰۰ سنه مقدم ظاهر اولان هيرقليطس اسملى فيلسوف طرفندن تاسيس ايدلمش وشونك ايله ختام اولديغى مظنوندر .

«اليا تيكيه» فرقه سى ايتاليه شهرلرندن اليا ياخود فيليا اسملى ذاتقه نسبت ويرله در . شاگردى اكسينوفانوس اوزندن صوگ مدرسسه كه رياست ايلامش و عالمنك ازلى اولديغنى ، عدمدن هيچ بر شينك ظهورى ممكن اولماديغنى زعم ايدر اولمشدر . بوندن صوگره بر نيچه ذاتار دخى رياست ايلامشدر ايسه ده جمعيت و مدرسسه لرنى ترقى ايتدره آلامشدر . بالعكس نزاع وجدالگه بيرولوب تدنى ايتمشلدر . الك آخرده بروطاغورس رياستكه كچمش ايسه ده الله نك وجودنده شك قلدیغى ايچون آتته ليار طرفندن نفى ايدلمشدر .

بيرهونيه فرقه سى : قبل الميلااد ۳۷۴ سنه سنده تولد ايتكان بيرهون فيلسوف طرفندن تاسيس ايدلمشدر . مذکور فيلسوف مذهب بيرهونينى احداث ايلامشدر كه حقايق اشيا ايله جزم قلمامق بلكه حقائق ده شك و تردددن عبارت اولمشدر . " بزم اشياى معرفتمز ، آرالرنك اولان نسبتنى ادراك دن غنه عبارت ؛ اما اشيا فى حد ذاتها مجهول در " ديمشدر . مدعاسينه استدلال ده " صفصافى يافراغى كچه ايچون لذتلى انسان

(اول وقتده بو شهرگه انجيل نسلط ايلامشدر)
 اعتراضلری ايله قچقروب يورر اولمشلردر .
 بولنرنك ديانت مسيحيه گه اعتراض ، نعت
 و عنادلری وثنيلرنك مدرسهلری يابلماغه سبب
 اولمشدر . زيرا اوشبو وقتده « قسطنطين اول »
 آنلرنك روميه ده آچقان مکتبلرينی باغلامق ايله
 امر چقارمش و اسکندريه ده اولان مکتبلرينی
 ميلادنك ۳۲۴ سنه سنه باغلامشدر . اسکندريه
 ده اولان مکتبلری تکرار آچلمش ايسه ده « قيصر
 تيودوس اکبر » وثنيلرنك هيكللرينی و معبدلرينی
 تخریب ايله امر چقارمش و شول سببلی
 اسکندريه ده سربين هيکلی خراب ايدلمش بطریق
 ثيو فيلوس الاسکندرينك قترتمق سببلی ۳۹۰
 سنه سنه مکتب دخی ياندرلمشدر . اما آتته ده
 اولان مکتبلری ۴۲۹ سنه سينه قدر دوام
 ايلامشدر . اول مکتبلرده دخی بلوتارکه بن نسطور
 طرفندن مذهب افلاطونی اعاده ايدلمشدر .
 بلوتارکه خلفی سريانوس طرفندن کتابلر تالیف
 ايدلوب آثار دينيه ايله فيثاغورس و افلاطون
 فلسهلرينی تطبیق و توفیق ايتدگه تصدی
 اولمشدر . سريانوس نك شا کردی بروکوس
 رياضيات ، طبيعيات ، اخلاق ماورأ الطبيعيات ،
 آداب ، اسرار سحر و هميه فلرنك کتابلر تالیف
 ايلامشدر . کنديسي افلاطون معارفنی ، ارسطو
 اصولنی اختيار ايلامش و اوز طرفندن دخی بر
 خیلی نرسهلر ضم ايلامش ایدی . لکن معارفنی ،
 جاهليت يونانيه ايله توفیق و تطبیق فکرينه دوشدکی
 و شول خدمتکه كرشوب قره فکريه سی يتشه
 آلماديفی جهتل فلسفه سنی اوهام شرفيه ، كهانت
 ادعائيه ، تخيلات باطله ايله فاتشدرمشدر .
 بروکوس نك وفاتندن سوگره بر الشام اهالی
 سندن مارنوس النابلسی ، ايزيدور الغزی ،
 دمسيوس الدمشقی اسملرنك اوچ آدم مدرسگه

مروّن هوا اولان قوت واسطه سيله اوق آتمق
 اصولنی ، هيرون ، جراثقال ماشينه سنی اختراع
 ايلامشلردر . بوندن باشقه بطلمیوس فيلادلفی
 قهرنك حرکتنی كشف و جغرافيان بر كتاب
 تالیف ايلدی ديمشلردر . لکن سوگفی وقتلرده
 بو مدرسگه ده خلل كاش و بيرهون مذهبی
 اولان « لادريه » اعتقادی سرایت ايلامشدر . هم
 تعليمات انجيليه گه اعتنا ايدن يوستينوس ،
 النابلسی ، غريغور الثاوغلوس ، كاترينا كبی
 ذاتلر سببلی مدرسه مسيحيه لكگه تبدل ايلا
 مشدر . اكاپستيتيکين فيلسوفلرندن بو مدرسده
 معلمك ايدهلر سيدتيا الاثيني ، سوگره
 اكاپمندوس الاسکندري كيبيلر اولمشدر .
 اكاپمندوس : « بن فلسفه نی اسطوانيه ، افلاطون
 نيه ، ابيقوريه ، ارستوطالسبه ديمهن ، بلکه
 اوشبو فيلسوفلرنك تعاليمندن فايوسی طوغری
 اولوب عدل و اصلاح نی اوگراتور اولسه شو
 حقیقه منتخب فلسفه در . » ديور اولمشدر .
 اوشبو سببندرکه اكاپستيتيکين لر ديانت مسيحيه
 گه خلاف اولمغان فلسهلر نی اوگراتور اولمشلر
 در . شويله ايسه ده قواعد آدابلرده اسطوانيه ،
 جدال قياس ، براهين ده ارسطو ، الله ارواح ، نفس
 ناطقه و باشقه غير مادی شيلر طوغروسنده افلا
 طون فلسهلرينی اختيار ايدر اولمشلردر . اوشبو
 اكاپمندوس زماننك آنك شا كدلرندن بابالری
 وثنی ، آتا آناسی مسيحي اولان امينوس سكاس
 اسمنده بر آدم ظاهر اولوب اوشبو اسکندريه
 مدرسهنك تحصيل علم ايلادکن سوگره بابالريدك
 دينی- وثنی لكگه قايتمش ، افلاطونيلر فلسفه سنی
 تجديد ايلامش و ديانت مسيحيه گه اعتراض
 ايلر اولمشدر . امينوس فکری مدرسگه طارالوب
 توابعلری كويابدکن سوگره ديانت مسيحيه گه
 اعتراضلری كوچايمش حتی نفس روميه شهرنك

مسيحيلاردن اكاپستيكييون فيلسوفلاري اشياي غير ماديه گه خاص امرلرده اناطوليوس غه اقتدا ايلامشلردر. مومي اليه بو بابه ارسطو رأيني اختيار ايدانلرنك برنچسيدر. اوشبوا كاپستيكيين فلسفه سي شوحالت ايله يونانيلر ايله لاتينلر آراسينه دشمانلق توشكانچه (۴۵۸ سنه لرنده) دوام ايتمش وشول دشمانلق سببلى منقرض اولمشدر. آندن سوكره ميلاددن آلتنچى قرنقه چه جهالت و قارانغىلىق دورى سورمشدر. (آخري وار) ع. سعيدوف. بخارا.

تعاقب ايلامشدر و دمسئوس الدمشقى مذهب افلاطونى نى تفسير ايدانلرنك آخريسي اولمشدر. زيرا اوشبو وقتك فسطنطينيه فيصرى يرستنيانوس مکتبى باغلامق ايله امر چقارمش و ۴۲۹ سنه سنده باغلانمشدر. بوندن سوكره آتنده مکتب قالماش و مذهب افلاطونى ايله اوثانچه عبادت تمام اولمشدر. و بونلرنك يرينه مکتب و كنيسه لرده ارسطو طاليس مذهبي نأب اولمشدر. سوكره مدرسه گه رياسته اوريجانوس، ايرا كايوس، اناطوليوس نامده اولان آدملر تعاقب اوزرنك كيچمشلردر.

طبيعتده حيات

ايرماقلر، نورلر، ديگزلر، چيکسز محيطلر او تامله لرنك التحاقى، انضمامى بيلن زورلاشدى. طبيعيون (تاريخ طبيعى علماسى) جماداتنك حياتنى «حيات انضمامى» ديب تعريف ايتلر. «هر حيات ده بر تكمل باردر.» بناء عليه حيات انضمامى نك تكمل زورلقدرد. شول حالده انك زور دريا بولغان محيط آطلاسى، انك زور قطعه بولغان آزيا، حيات انضمامينك تكمل ايتكان برر نمونه لريدر.

«هر حياتنك بر مماتى باردر.» بوقاعده قطعيه دن جمادات خارج توكلدر. (ممات) ياخود (فنا) بر شكل حياتنك اوزگارولوندن عبارت اولديغينه كوره، جمادات دخى وفات بوله در. عصرلردن، دهرلردن بپرلى آزيا ايله آروپانى تفريق قيلغان «اورال» طاغليرنك پوز بيك پيل صوگ بر وادى ويا بر ديگز

آزمى كوبمى فنكه و قوفى بولغان بر كشى طبيعت غه يعنى الله طرفندن خلق فلنغان مخلوقاتنك هيئت مجموعه سنه قارادقك - عموميت اعتباريله - بر بوندن فرقلى اوچ تورلى حيات كورور. بونلرنك برنچيسى جماداتنك حياتى در. ذره لر، جزولر، طاشلر، قيالر، طاغلير، قطعه لر، حتى دنيالر بر جمادات حياتى بيلن ياشاب كون صابن شكللىرى، رنگلىرى، ثقللىرى، كئافتلىرى اوزگارامكك در. كچككك نوز كيساكارى يللر بيلن ساوريلوب آلدينه تصادف ايتكان هر قذنى بر جسمه التحاق و او جسمنك شكلنى، ثقلنى، كئافتنى تغيير قيله. ايسته بو تغير بر حيات دركه يوبه طاغلير، اولوغ شاهقه لر هپ او نوز كيساكارى سايه سنده تشكك ايتدى. «تامه تامه كول اولور.» مثل مشهورى جمادات حياتنى بيك بليغ بر طرزده تصوير ايتهدر. چونكه

حیوانی گه الك گوزل بر نمونه در. آشار، تناسل ایتەر، حرکت ایتەر، حس ایتەر. فقط آنک حسی ایله، اعضای دها مکمل اولان بر کوپکنک بر آت نك حسی آراسنک بیک زور فرق باردر. چبن، حیات معنویه ده اول قدر تکمل کوستره آلمی. فقط بر کوپک، بر آت کوستره در. کوپک بالالغانده، بالالرینه قارشى بر حس شفقت پرورده ایته، آت، صاحبى طانی و اوکا احترام ایته. ایشته بو خاصه لر ایله حیوانلر معنأ دها درست ایثکانه روحأ. آزهی کوبمی فرقلی بوله لر.

حیوانلرده بولغان تکمل، انسانلرغه ایرشکانه بوتوله ی فرقلی، تام بولادر.

انسانلر، تعقل، ادراك کبی روحانی خاصه لر ایله سائر حیوانلردن تمیز ایتهلر. بوندن آکلاشیلدرکه، طبیعتده گی الك مکمل حیات، فقط حیات انسانی در. بناء علیه اوچ صورت حیانتی (حیات جمادات، حیات نباتی، حیات حیوانی، حیات انسانی) دیب دورت صورت گه ابلاغ ایتەرگه تیوش.

حیات نباتی، حیات حیوانی، حیات انسانی آراسنک قطعی بر فاصله یوقدر. یعنی بو حیانتلر آیرم آیرم حیانتلر توگل، بلکه بر بریندن دها آله بارغان، فقط اساسده بر حیانتدن عبارتدر. نباتاتنک الك مکملی ایله حیواناتنک الك سفلیسنی (بوراده سفلی تعبیری «اعضا جهتیله تکمل ایته آلمان» معناسنده در) قطعاً تفریق ایتەرگه ممکن توگل.

بو مسئله حیوان ایله انسانلرغه ده تطبیق ایتیله در. حیوانلرنک الك مکملی بولغان مثلاً مایمونلر ایله انسانلرنک الك وحشیسنی دخی تفریق ایته آلمیز.

اولمایا چاغنی کیمسه تأمین ایده مز.

حیانتنک ایکنجی صورتی، حیات نباتی یعنی پیچانلر، چچکلر، آغاچلر کبی نباتاتنک حیانتلر. تاریخ طبیعی علماسندن «گووییه»، حیات نباتی «تغدی، تناسل ایته نشوونما بوله.» دیب تعریف قیله. نباتلر فی الحقیقه اوزینک حیانتی محافظه ایچون کوکلری (تامرلری)، یاپراقلری واسطه سیله غداسنی طوپلای، جنسنی تکثیر ایچون دخی تناسل ایته یعنی اطرافکه تخملر صاچا. صوگ نشوونما بوله یعنی اوسه. «گووییه» نك بو تعریفی ظاهرده بیک درست بولسه ده، حقیقتن اختلافیلدر. «فیزیولوگیای نباتی» یعنی نباتاتنک اعضالرنک فائده لرینی تیکشیران علم، نباتات حیانتده «حس، تأثر» کبی بر حیات معنوی دخی ایزله ی و نباتاتنک روحی بولوی ظننه ده توشه.

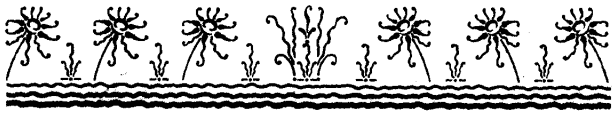
حیانتنک اوچنچی صورتی، حیات حیوانی درکه بز بوگا «حیات مکمل» دخی دییه آلامز. «گووییه» بو حیانتی «تغدی و تناسل ایته، نشوونما بوله، حرکت و حس ایته» دیب تعریف ایته. «حیوان» نامی آستنده یاشاغان بوتون مخلوقاتنک حیاتی، بو صورته عائددر. حیوانلر، یاشامق ایچون آشایلر، جنسلرینک بقاسی و تکثیری ایچون تناسل ایتهلر، هر حیوان، بر ذره شکلنده ایکن اوسه، مکمل اعضای بر شکل کسب ایته، نباتات کبی حیانتلرنک صوگنه قدر بر محله طور میوب بذاته حرکت ایتهلر و خارجی تأثیراندن مثلاً، آتشدن، ضربدن و سائرده در معنأ متأثر بوله لر.

حیوانلرنک، اعضالرنک کسب ایتدیکلری انتظام و تکمله کوره «حس» لری دخی تکمل ایته در.

مثلاً: کچکنه برسینک (چبن)، حیات

شرقه، دها طوغرىسى عالم اسلامغه تائير ايتەمدى. اوناڭ ايچون مسلمانلاردن دارۋينيست، يعنى اوز قارت بابالرينڭ مايمون اولدوغنه ايشانوچىلر، بىك آز بولسه كىرەك. چونكه مسلمانلار، انساننڭ طوپراقتن خلق قلغاننە صمپيتلە اعتقاد ايتەلر.

ن. آغەيفى.

حفظ صحت حقندە بعض فائدهلر

حيات اثرى اولان هر ماده دە خارچى اولان قوتلرگە و دنيوى اولان مؤثرانكە مقابله ومدافعه ايلمك خاصه سى باردىر. حياتمىزى محافظه و اوسوومىزى تائمين ايتكان قوه داخلىه ايله مؤثرات خارچيه آراسنده اولان موازنتكە صحت (سلامتك) ديوب ايتوله در. مذكور موازنتنڭ بوزولماسنه «مرض» ديوب ايتوله در. علم حفظ الصحة ايسه آورولردن صاقلانو ايچون وضع قيلنغان مجرب قاعدەلرني بلدرگان بر فندر.

حفظ صحتنڭ اڭ زياده اهميت ويرەن نقطەسى دە هر تورلى خستەلقلرنڭ حصولنە سبب اولان وانچق ميقروسقوب (نرسەنى زور ايتوب كورساتە طورغان آلت) ايله كورينە طورغان ذى حيات اولان عضوياتدر. فن تعبيرنچە بونلرغە ميقروب دينلور. ميقروب ۱۸۷۸ يلك كشف اولنوب كچەك حيات معنى سنك اولان ميقروب نامى ويرلشدر. مذكور مخلوقات اطرافمزدە هر يردە: هوا،

بو مسئلەنى، انگليز طبيعئونندن «دارۋين» اسملى عالم، يكرمى ييل تيكشركان صوك، «دارۋينيزم» آتلى بر نظريه تاسيس قىلدى. اوناڭ نظريه سى بويىچە، دنيا دە بولغان حياتلر، اساسندە بر «حجيره» (۱) دن عبارت بولوب تكمەل ايتە ايتە نباتات، حيوانات سفليه، حيوانات علويه، اڭ صوك دخى انسانلر ميدانغە كىلدى.

حيوانلرنڭ اڭ مكملى مايمونلردىر. «دارۋين» نڭ فكرينە كورە، انسانلر مايمونلرنڭ تكمەل ايتىش بر جنسندن باشقە بر شى توكلدىر. «دارۋين» نڭ نظريه سى، اون طقوزنجى عصرنك صوك نصفەك بويوك بر رغبت و اعتمادە اوغرادى ايسە دە، اڭ نهايت تنقيدگە اوغرادى؛ دارۋينيزم نى تذييد ايتوجيلر فيزيولوغلر بولدى. فيزيولوغلر (منافع الاعضا علمى علماسى)، انسانلر ايله مايمونلر آراسنده اصلا بر مناسبت نسلية اولمغاننى، مايمونلر ايله انسانلرنى ازدواج قىلدىروب بالا حاصل اولمديغنى كوسترەك اثبات ايتدىلر. فقط بوڭا قارشى «دارۋينيزم» لر مقابله ايتوب ايتەلر: حاضرده گى مايمونلر ايله انسانلر آراسنده بر مناسبت نسلية اولماوى، بزنڭ اعتقادمىزنى تنقيد ايتە آلماي؛ شمدى، اصللرى بر اولان بر چوق جنس حيوانلر واردركە بر برلريله تناسل ايتە آلمزلار. لكن انسانلرنڭ نشأت ايتكان مايمون جنسى بوزمانك موجود اولسە ايدى (چونكه نسل منقرض اولغان دىلر) اول مايمون ايله انسان آراسنده بر مناسبت نسلية بولاجقى طبيعى ايدى.

دارۋين تعجبلى نظريه سى ايله غربەك بويوك بر فكر جريانى ميدانغە كىترديكى حالك

(۱) حجيره، حياتنڭ اڭ ساده واك بسيط بر نمونە سىدر. ايلرودە بو توغرو دە معلومات بيرەجكمىز.

حياتلرينى بر نيچه ييللر محافظه ايدرلر .
اوزلرينك نشوونماسنه موافق بر اورن طابسهلر
في الحال كويابورلر وكويابيديكارى اورنده
تورلى تاثيرات اجراء ايدرلر .

ميقروبلرنك بعضلرى صارى ، ييشيل ،
قزىل كى بعض توسلرني حاوى اولورلر . بونداي
ميقروبلرغە «رگدار ميقرولر» ديوب ايتوله در .
بعضلرى قارانغى اورنده قالدقده فوسفورلانمق
خاصه سنى جائزدر . بونداي ميقرولرغە «زيادار»
ميقروبلر نامى ويريلور .

بعض ميقرولر $\frac{1}{50}$ (۱) درجه حرارتنك
اوستونده نشوونما اولورلر ايسه ده كوبرا گى
۳۵-۳۹ درجه حرارتنك يوقاريسنده خصوصاً
۱۱۰-۱۱۵ درجه حرارتده هر نوع ميقرولر
هلاك اولورلر . شونك ايچوندر كه صونى ايچكانه
قاييناتماينچه ايچارگه تيموش توگل ؛ چونكه قايinamaغان
صو ايچنده هر تورلى ميقرولرنيك بولنمه سى
جائزدر . قاينادلسه قايinamaغان صو $\frac{1}{100}$ درجه
حرارتك اولدقدين ميقرولرنيك كويسى هلاك اوله در .
جانلى ميقرولرنيك ياشاماسندن ايكى مهم
حادثه حصوله كالور . برنجيسى تخم (آچيمك)
ايكنچيسى تفسخ (چريمك) حادثه لريدر .

ميقروبلرنك بعضلرى هواسز و بعضلرى
هوا ايله ياشيلر . هواسز ياشى طورغان ميقرولر
اوزلرينك حياتلرينه لازم اولغان مولد الحموضه نى
ايچنك ياشادىكى موادعضويه دن آلورلر . شولاي
ايتوب قاربون ، مولد الحموضه ، مولد الماء
وازوندىن مركب اولغان جسملرني تحليل ايدرلر .
اوشبو تحايلنك نتيجه سى اولارق تخم يعنى
آچيمك فعلى حاصل اولور .

(۱) غرادوسنك صفردين يوقارى ياغنه زايد درجه
حرارت وتوبه ن ياغنه ده ناقص درجه حرارت ديوب
ايتوله در .

صوده ، ارضنك اوست طبقه سنده ووجودمزنك
سطحنده بولنور . فقط سلامت اولان انساننك
ايچنده مذكور مخلوقاتقده آز تصادف اولنور .
چونكه تمزنك خارجنى احاطه ايتكان تيرى ،
ميقروبلرنك دخولنه مانع اولور .

ميقروبلرغە ، شكللرى اعتباريله تورلى
اسملر ويريله در . توگارك اولوبده يالكز
برگنه حجره دن عبارت اولان ميقرولرغە «ميقرو
فوكس» نامى ويريلور . اوچلرى بر برسنه
برله شوب فقط بر برسندن آيريله بله طورغان
ميقروبلرغە «باسيل» نامى ويريلور . حلزونى (۱)
شكاه اولانلرينه «اسپريل» نامى ويريلور .
لكن ميقرولر هر وقت برگنه شكاه ثابت
قالمايوب تورلى شكللرگه كره بلور . يووش
بر اكك كيمسه گى ياخود كيسولگان بر ميوه ،
آچق هواده قالدلسه اككنك كوگرگانلگى
وميوه نكده صارغلت قزل بر توس آلغانغى
كوريلور . ايشنه اكك وميوه نك بو حالگه
كرمه سى ميقرولر بلاشاماسندن عبارتدر . مذكور
ميقروبلرغە «مانظار» نامى ويريلور .

ايسلنگان كول صوندىن بر طامچيسى آلنوب
معايينه قيلنسه اوزون وياخود توگارك مخلوقاتنك
دگزه گى بالقلرنك سياحتى كى راحتلنوب گيزوب
يورگانلگى كوريلور . بونوع ميقرولرغە
عموماً «باقتيريه» نامى ويريلور . مذكور
باقتيريه لردن توگارك اولغانلرينه «فوكوس»
وازونچه بولغانلرينه «باسيل» نامى ويريلور .
مذكور عضويات انقسام ايله تكثير ايدرلر .
بر طاقمى ايسه تخم يتشدرمك خاصه سنى ده
جائزدر . باقتيريه لرنك خارجى قسمى هلاك
اولسه اورتاده قالغان اولقلرى اوزلرينك

(۱) حلزونى ديب ( ) روشنه اولان
شكاه ايتولور .

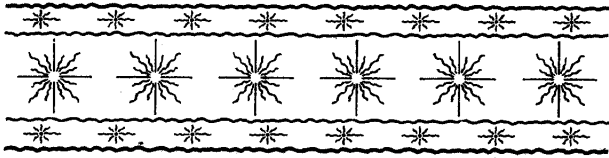

ایچینہ کردیلرمی درحال نشوونما اولوب اوزلرینک آغولرینی ساچورگه طوطنورلر. ایشته بیزگاک، وبا وچاخوتقه کبی قورقنچلی آورولرینی حاصل ایتکان مذکور میقروبلردر.

(حفظ صحت نقطه نظرندن مهم اولغان صودن و آنک انواعندن کلاچکک بحث ایدیله چکدر).

مدرسهء حسینیہ مآذونلرندن

معلم نور احمد الاحمدی.

عائله احوالی

ایر ایله خاتون آراسنده زوجیت که عائده دعالر — مدياتر — ایلک وقتده اورنبورغ صوبرانیهسی فرمانلرنده مدياتر قویق ایله بیورمقی — صوگره دن بونک بترلمکی — اوشبو مسئله ناک شریعت ایله اولان مناسبتی و حیات اجتماعیه نقطه نظرندن فائده و ضرری .

عبدالواحد مفتی و سلیم گری مفتی زمانلرنده اورنبورغ صوبرانیهسی، عائله نزاعلرینی تفتیش ایتک حقنده آخوندلر و اماملرغه ویرمش فرمان (اوکاز) لرنده «هر ایکی طرفدن مدياترلر قویکز!» دیه بیورر اولمشدر. بعض بر میراث و وصیت دعالرنده هم بویله روشده فرمانلر یازدیغی کورلور.

اوپا شهرنده صوبرانیهده طوردیغمز وقتده اوشبو «مدياتر» سوزینک معناسی و «مدياتر» اولان ذاتلرنک وظیفه لری نه دن عبارت اوله چغی حقنده خیلی تفتیش ایتک و یاروم عصر قدر مدتلر صوبرانیه ده خدمت ایدوب طورمش

تخمر کئولی. — بر مایه ناک شکرلی مایعاتنک ایچنده ایروب نشوونما اولمه سندن حاصل اولور. شکرلی مایعات ایچینه سالنغان مایه مولد الحموضه نی اوزینه آلمق ایچون شکرلی تحلیل ایدر. تحلیل بعدنده بر طرفدن کئول ماده سی و ایکنچی طرفدنک حامض فحم حاصل اولور. کئول ماده سی مایع ایچنک فالور و حامض فحم هوایه اوچوب کیدر. اوشبو طریقه اور چگان میقروبلر کو بایولری ایچون لازم اولغان ماده نی شکردن آلدق لری کبی قوه حیاتیه لری نی صاقلامق ایچون لازم اولغان مولد الحموضه نیک کنه شولوق شکردن آلورلر.

تفسخ یعنی چریمک ینه میقروبلرنک اثری اولوب تخمرگه باشقه بر شیء دگلدر.

مواد حیوانیه و نباتیه تخمر و تفسخ بعدنک تراب نباتی گه ایلانوب نباتاتنک نفقه سی اولورلر. دیمک اوله کسه حالنه کروبده اشکه یاروی ممکن اولغان مواد عضویه نی نباتاتقه نفقه ایتکان نرسه مذکور میقروبلر ایکان. شولای بولغاچ میقروبلر نی اهمیتسز، فائده سز و محض انسانغه ضرری، عبث بر نرسه دیه اوبلارغه یارامی. چونکه حیاتدن محروم قالغان اوله کسه لری نباتاتقه آق ایتکان بووجهله حیات ایله اصلا مناسبتی فالغان بر ماده جامده نی ینه دن شولوق ذی حیات اولان مخلوقاتقه آق قیلغان، شولای ایتوب ماده جامده ایله ماده عضویه آراسنده جریان دائمی حصوله کیترگان و حیاتنی آقسز و ماده سز فالدرمغان میقروبلردر. شونک ایچون میقروبلرنک فوائد طبیعیه لری تقدیر لازمدر.

لکن حفظ صحت نقطه نظرندن الک اهمیتلی اولان میقروبلر انسان و حیوانده کوب خسته لقلرنک حصولنه سبب اولغان «مولد امراض» میقروبلریدر. مذکور میقروبلر بر کره کشینک

«مدیاتر» سوزی ترکیچہ وروسچہ، عرب و فارسیچہ اولمای بلکہ لاتینچہ در. روسچہ لغت کتابلری بونک لاتینچہ ایدیکنی بیان ایندیکلری صوگ «посредникъ» دیه ترجمه ایدرلر. واسطه یا که صلح واسطه سی دیمک اولسه کرک.

اوشبوگا کوره بو سوز صوبرانیه غه، مسلمانلر طرفندن دگل بلکہ حکومت طرفندن کرمش و حکومت هم بونی ترکستان طرفلرندن یا که عثمانیلرندن دگل بلکہ کندیسی طرفندن ویرمش اولور. بونک تفصیلی ایسه بویله اوله چقدر:

قران حکومتی وقتنده مسلمانلرنک دینی و علمی اشلرینی نظارت ایلر ایچون شهر و صحرالرده، قصبه و قریه لرده مختلف مرتبه لرده اولان قاضی و مفتی، آخوند و امام، مدرس و معلم عنوانلرنده آدملری اولنور؛ بونلر ایسه شریعت قاعه لرینه بناء ایدرک دعوی و نزاعلرینی قطع ایدوب طورلر ایدی.

قران حکومتی مسقوا طرفندن ضبط ایدلدیکی صوگ، مسقوا دولتی خرستیاندکن باشقه، دینلرینی رسما تصدیق ایتمادیکی سببندن اسلام دینی غیر رسمی اوله رق قالدی و دینی منصبلر و وظیفه لرنک جملہ سی رسمی صورتک لغو و فسخ اولندی. قریه لر و یزاق اورنلرغه تارالمش مسلمانلر هر نه قدر کندی دینلرینی یورتوب، قاضی و مفتی، آخوند و مدرس کبی عنوانلرینی هم صافلاب کادیلر ایسه ده رسمی اولمادقلرندن بونلر طرفندن ایدلمش حکملر ایکی طرفنک مرادلرینه تابع اولور، حکم ایدوچی قاضی اوستوندن حکومت که شکایت ایتمک و حکمنی تصدیق و یا که فسخ ایتدرمک ممکن اولماز ایدی.

ایمپراطوریتسه یکاترینه، نه کبی سبیلرگه

میرزالردن هم صوراشدق ایسه ده جواب شافی ایشتولمادی. اوشبو سببندن بونک اهمیتی نه کبی سرلرگه مبنی ایدیکی حقنک معلومات کسب ایتمک ممکن اولمادی.

بو اورندن باشقه بیرلرده کوب دفعه لر یازدیغمنه کوره اورنبورغ صوبرانیه سی آچدیغی وقت غایت محدود دائره ایله آچلوب باشقاره چق خدمتی ایکی اوچ ماده دن آرتق اولماشدر. ایمپراطوریتسه یکاترینا نک ۱۷۸۸ نچی ییل ۲۲ نچی سنتابر تاریخنده ویرمش فرماننی اوقومش کیمسه لر، بو سوزنک درستلگنده شبهه ایتمازلر. اهل اسلامنک نکاح و طلاق، میراث و وصیت کبی دعوالرینی گنیرال غوبیرنلر طورلر قاراب طورمشلردر. بو حال، اورنبورغ صوبرانیه سی آچدیغی صوگ هم اوزون مدت لرگه قدر صوزولمشدر.

اورنبورغ صوبرانیه سینک محمد جان مفتی عصرینه عائد اولان اشلری تلف اولمشدر. قزادان قورتولوب قالمش بعض کاغد لرنندن آکلاشلدیغینه کوره صوبرانیه، اسلاملرنک نکاح و طلاق کبی اشلرینی اوز وظیفه سی اولدیغندن دگل، بلکہ چیتدن امر اولندیغینه کوره قارا-مشدر. عبدالسلام مفتی زمانه سنده هم بویله اولدیغینه اسکی اشلر شهادت ایلر. بونک عصرنه اولان اریخوا سلامتدر.

هر حالده اورنبورغ صوبرانیه سینک اک ایسکی اشلرنده «مدیاتر» سوزی اولندیغی، نکاح و طلاق دعوالرنک یازلمش اوکارلرده مأمور آخوند و اماملره هر ایکی طرفدن مدیاتر نصب ایتمک ایله امر ایدلنوب طورلدیغی حالک سلیم گری مفتی وفاتندن صوگ (چلینلر اداره ایدوب طوردقلری زمانه) مدیاتر مسئلہ سی صوبرانیه نک اوز طرفندن لغو و فسخ اولنمشدر.

ویرلپامشدر. ایمدی «حکم» مدلولی اولان شخصلرنڭ کندیلرنده حکومت ایچون خطرہ اولمای یالکز لفظیغنه مناسب اولمادیغی فکرینه مبنی لاینچه اولهرق همده «حکم» لفظینه کوره دائرہسی کوچک اولان «مدیاتر» سوزی اطلاق ایدلمشدر.

اورنبورغ صوبرانیہسندہ یاروم عصر قدر بر مدت استعمال ایدلمش «مدیاتر» کلمہسینی محمدجان مفتی «کابل» شهرندہ شیخ فیضخان حضورندن آلوب قایتدی یاخود ایلک اولهرق صوبرانیہ اعضاسی اولان ملالر قزان شهری ایله «تنکی» قریہسندن آلوب واردیلر، دیہ دعوا ایدلماز ایسه، بزم سویلادیکمز روشچه توجیه ایتمک ضروری اولور.

«حکم» کلمہسی قرآن شریفده مذکور اولوب ایر ایله خاتون آراسنده نزاع مقدمه لری کورلمک ایله هر ایکی طرف یاقینلرندن ایکی کیمسهنی «حکم» نصب ایتمک ایله قرآن شریف بیورمشدر (نساء آیت ۳۹). بونلرنڭ وظیفه لری ایسه هر ایکی طرفنی مصلحت که دلالت ایتمک و اوفکه لرینی یازوب، آچیقلرنی سوندرمک اولور. بعض عالمر، اوشبو ایکی حکم، جمع و تفریق وظیفه لرینی ده حائز اولهچق لرینی ورضالقلرندن باشقه خلع حتی طلاق ایده بیلهچکلرینی دعوی ایلرلر. هر حالده ایر ایله خاتون آراسنده نزاع قالمشدیغی ایله قرآن شریفنڭ اوشبو امرینه امثال ایتمک یوزندن هر ایکی طرفدن «حکم» لر نصب ایدوب شونلر یاردمی ایله مصالحه که اجتهاد ایلک تیوشلی ایدیکنده نزاع ایدن اولماسه کرک.

اوشبونڭ ایچون ایلکدن دستور العمل اولهرق کلمش وظیفه لرینی بترمک دگل، بلکه

کوره اولسهده اولسون روسیهده اولان اسلام دیننی رسمی بر دین اولمق اوزره اعتراف و تصدیق ایتدی و «هر کیم اوزی منسوب اولان دیننی اجرا ایدرگه اختیارلیدر» معناسیله حریت اعلان ایتدی.

مدنی و جنائی حقوق، حکومتنڭ اوزنده اولسهده تحت نظارتنده اولان رسمی دینلرنڭ عائله که متعلق حکم و قاعده لرینی بیلیمک، حکومت و پادشاهلر ایچون لازم کلدیکندن شول وقتده اولان روسیه حکومتی اسلاملرده اولان دینی منصبلر، علمی وظیفه لر و قضائی حکمر حقنده معلومات بیغمشدر و زمان مساعده سینہ کوره بعض عنوان و حقلرنی هم کندیلرینه ویرمشدر. بو وقت، اسلام شریعتنه کوره ایر ایله خاتون آراسنده معاشرت که متعلق نزاعلر حقده قاضی و حاکملردن باشقه هر ایکی طرفدن «حکم» عنوانی ایله دخی ایکی آدمنڭ اشتراک اینچکلری آکلاشمشدر.

ایشته صوبرانیہ کلمه لرندہ یورمش «مدیاتر» سوزی اوشبو «حکم» تعبیر ایدلنهچک ذاتلرنڭ کندیلریدر.

ایمپراطوریتسه یکاترینه زمانده حکومت، اوقو و معارف اشلری بتون بتونه نمسه عالمری نفوذنه طور دیغندن همده روس سوزی ترکیچه که نسبتله ده قاصر و ناقص اولدیغندن اصطلاحاتنڭ اکثری لاینچه یاخود نمسه چه یورمک عادت حکمنده ایدی.

یکاترینه زماننده هر نه قدر حریت دینیہ ویرلسهده قزان اسلاملرینه «حاکم» معناسینی بیلدرهچک عنوانلر ویرلمکدن احتیاط ایدلمشدر. بویله بر معنائی آکلاتهادقلری سببندن امام و خطیب، مدرس و آخوند هم مفتی لقب لری ویرلمش ایسهده «قاضی» عنوانی هیچ وقت

استفاده ايدلنورگه لايق كورلديكندن بزلر بو
يرده مذكور مقاله دن خلاصه چيقاروب كوچر-
مكى مناسب كوردك .

عبدالرشيد افندى ديبور: «يوقارى اودين»
Верхнеудинскъ (سيبر تيمريولى اوستونك اولان
شهرى) دن ۱۲۰ چاقروم (جنوب طرفنك)
«كاخته» يولى اوستونده «قازلر كولى» اسملى
اورنده بورات ملتینگ بيوك عبادت خانه لرى
اولان «دائان» (Дацанъ) غه كلدن . مقصدم
ايسه بورات ملتى اكايرندن و بودده مذهبى
رجال روحايلرنندن «حامپه لامه» عنواننى حائز
اولان شاي چژينونى زيارت ايتمك ايدى .

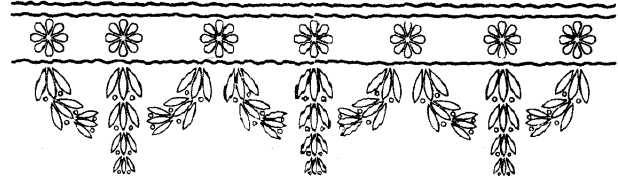
«حامپه لامه» نك ساكن اولديغى ير،
بودده لرنك راهبلى طور مقده و بر بيوك كول
ساحلنده اولان بر قريه دن عبارتدر . قريه ده
كوچك خانه لر آراسنده غايت جسيم و مزين
يكرمى قدر بيوك بنالر وار، بونلر آراسنده
باشقه لردن دخى مزين و اوچ قاتلى اولوب
جهل سندن بيوك بر بنا كورلور . شويله كه عادى
بورات قريه لرينه هيچ قياس اولنه مز .

بوراتلرنك «الوس» تعبير ايدلمك اولان
قريه لرى تاراو بر حالده اوطورمش واق واق
يورتلردن عبارت اولديغى حاله اوشبو اولنديغمز
دائان قريه سينك اوراملرى منتظم و
نظافتلى، خانه لر احاطه ايدلمش، كوچه گه
قارالمش ترزه هيچ اولنماز، صدا ايشدلماز،
حيات اثرى اوله رق بر متحرك جسم مشاهده
ايدلماز ايدى .

دائان قريه سينه كرديكمده مسافر خانه گه
كلدك، ايكي اوچ آدم قپوده استقبال ايتمكله
بزم كيملر اولديغمزنى صورديلر و آكلادقلى
ايله حامپه لامه اوزرينه خبر ويرديلر . اوزاق
وقت اوتمادى حامپه لامه طرفندن بزلرى دعوت

لائينجه اولان «مدياتر» سوزينى عربجه
اولان «حكم» كامه سينه تبديل ايدوب، اوشبو
كوندن اعتبارا تكارار ميدانه چيقارمق و عمل گه
قويمق لازمدر . بوگا ايسه شمديكى كونده
دستور العمل اولان ۱۱ نچى جلد ۱ نچى قسم
۶ نچى دفترنك ۱۳۴۵، ۱۳۵۷، ۱۳۹۹، ۱۴۱۸
نچى ماده لرى مساعد اولسه كرك .

«مدياتر» واينچى عبارتله «حكم» لرنك
فائده سى شولدر كه : بونلر قاضيلردن زياده
اصلاح حقنده اجتهاد ايدرلر همده قاضيلر ايكي
طرفنك هر ايكيسى يا خود ايرنك رضالغى اولما-
ديغى حاله خلع و طلاق قيلورغه حقلرى اولاديغى
حاله پك كوب عالملرنك سوزلرينه كوره مدياتر
(حكم) لر بويله شيلرگه مقتدرلردر . خلاصه :
مدياترلرده اولان شرعى حق، قاضيلرده اولان
حقدن كوچليدر . بونك فائده لى ايديكنى انكار
ايدن اولماز .

«بورات» ملتى

دائان — حامپه لامه — بودده مذهبى — شامانى ولامه —
بوراتلرنك چوقنولرى و كيرو كندى منهبلىرينه قايتولرى —
كتب مقدسه لرنده افندمز حضرتلرينك اسم شريفلىرى
مذكور اولمقى .

قاضى عبدالرشيد افندينك سيبيريا و انصاي
شرقده سياحت ايتمك اولديغى معلومدر . اوشبو
سفرنده «بورات» قومى آراسنك يوروب آنلر
حقنك «بيان الحق» غزته سنك بر مقاله باصدمشدر .

کاغذ لرننگ ہر دانہ سی اوقولوب تمام اولدیغندک
تاغارننگ ایکنچیسینہ صالئوب وارلور.

بودده لردہ بویله کتابلر وارلغنی ایشتمادیکم
سبیلی زیاده تعجب ایتدم. غرابت شونده درکہ
حامپہ لامہ خیرینہ کورہ فخر کائنات افندمز
حضرتلریننگ اسم شریفلری بوندہ مذکور
اولنور ایش، فقط مبارک اسمده اولان ایکنچی
م حرفی تشدیدسز اوله رق رسم ایدلمشدر. بن
ایسه بونی ایشتدیکمده کمال مسرتدن اسم
شریفنی حاوی اولان بو کتابنی تعظیم یوزندن
قیام ایتدم و کتابی اوبدم.

حامپہ لامہ دیدیکینہ کورہ «شامانی» لق
بودده مذہبی ایله مناسبتی اولمای صرف بر
مجوسیتدن عبارتدر. لامہ ایسه بودده روحانیلرینہ
مخصوص اولان روحانی بر رتبہ اولوب، شوندن
باشقہ دگلدر.

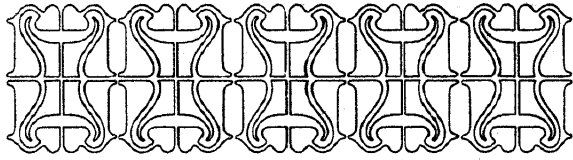
میسونیئرلرننگ حرکتلری و بسورات ملتی
ایچون اولان تأثیرلری حقدہ معلومات
صوردیغمده حامپہ لامہ دیدی: «میسونیئر
لر تأثیری اوله رق ابتدا ملتیز کوب چوقندی،
لکن مذکور آدملر بو کوندہ شویله اشلرینہ
ندامت ایدرلر. یدی بیدک آدم تکرار بودده
مذہبنہ رجوع ایتدیلر، بوندن صوگ ہیچ بر
بودده چوقنماسہ کرک. بودده مذہبننگ حقیقتنی
بیلنلر ہیچ بر وقت بودده لقدن چیقما دیلر و
بوندن صوگده چیقمازلر. چیقمش و چوقنمش
آدلرننگ ہر بری دین و دیانتدن غافل، دنیا
و آخرتدن بی خبر آدملر ایدی. ایشتہ میسونیئر
لر اوشبونلرننگ چوقنولری ایله افتخار ایلرلر.
بودده دینیننگ اصولینہ کورہ ہر کس حقیقتنی
کندیسی ایزلرگہ و کندیسی تابارغہ تیوشلی.
اوشبو سبیدن اوز دینمزگہ دعوت ایتمک نظامی
بزدہ یوقدر. انساننگ عقلی کندیینہ رہبر

ایدوب خبر کندی. بزدہ مسافر خانہ دن چیقوب
بر ایکی اورام کچوب بیش آلتی دانہ کوچک
خانہ دن عبارت اولان بر دائرہ یہ کلدک. خانہ
لرننگ بریننگ قبوسندہ اوستنہ صاری توسدہ
کیوملر کیمش بر آدم استقبال ایدوب بزم
ایله مصافحہ ایتدی. بوذات حامپہ لامہ کندیسی
ایمش. اورتا بویلی، کامل اعضالی، کولر
یوزلی، کیگ ماگلایلی، منغول سیمالی، فطانت
فطریہ سی ظاہر ملایم بر آدم کورلدی.

ایچروہ آلوب کروب اورن کوستردی،
اوطوردق؛ ملایم تیل ایله سوزگہ کرشوب، کلدیکمزدن
اظہار ممنونیت ایتدی بزدہ ایسکی بر احباب
کیمی صحبت ایدرگہ کرشدک، و کندیمزنی
تعریف ایتدک، عرق اصفردن اولدیغمزدن
مناسبتمزنی ده عرض ایلدک. حامپہ لامہ ایسه
عرق اصفردن و قان قارنداشلغمزدن باشقہ
موحدک اعتقادندہ اولان مناسبتمزنی ده ذکر
ایتدی. ایشتہ بو مسئلہ بکا غریب کورلدی،
بونلرننگ موحد اولدقلرینہ تعجب ایتدم.

حامپہ لامہ روسچہ ماہر اولوب و قارہم
لطافت اوزرنده سویلر ایدی. بودده مذہبی
ایله مجوسیت آراسندہ مناسبت اولمادیغنی بلکہ
کندیلری کتب مقدسہ ایله عمل ایتدیکلرینی
و بودده غہ منسوب یوزدہ بر جلد کتابلری
اولدیغنی بیان ایتدی و بر جلدینی کتورتوب
کوستردی.

ارشبو جلد، اوزونلغی تخمینا ۱۲، عرضی
۳ و تیرانلگی ۴ ویرشوکن عبارت بر صندوقدر.
اوشبو صندوق اوزونلغی تمام اورتادن اوله رق
آچلور و ایکی طرفی ایکی تاغار (یالغاش-
آشلار-تگنہ) حاصل اولور. ایچنک تار اوزون
کاغذلر اولوب کاغذننگ بر طرفندہ یوقاریدن
آشاغی بہ ظوغرویدی سطر اوزرنک یازلمشدر.

بر چیرمیش ایله محاوره م

چیرمیشلرنڭ اعتقادلری — عبادت و عمللری — قربانلری —
تلا کلری — مسلمانلق ایله مناسبتلری .

چیرمیش قومی آراسنده روحانی خدمتله
ایدوب طورمقده اولان ذاتلر ایله هر وقت
سویلاشوب، مذهب و اعتقادلرنی تفتیش ایتمک
عادتمدر .

کچن کونلرده مهادش اویازی «تاغ آستی»
آولینڭ چیرمیش مرسی مصطفی اوغلی ایله سویلا-
شدم . موسی ایسه روسچهنی اویازدنی اوچیلشچه
ده بیش ییل اوقوب امتحان طوتمش، روس
غزنه لرینی مطالعه ایته، دولتی ده زور، تیری
و جانلک ایله سودا قیله در . یاشی تخمینا ۵۰ده
اولوب، معاملهنده طوغریلق ایله مسلمانلر
آراسنده شهرتی وار . قیافتی تمام مسلمان
قیافتنده اولوب، آنچق باشنده کلاپوش یوق،
اما چیرمیشلگنده کامل مقید ایدیکی معلوم .
خاتونلری صرف چیرمیش کیوملرنده و قیافتلرنده
اولوب باشلرنده اوزلری ایشلاگان قزلی،
چار ایچلی نرسه وار، کولمکلری تار و قسقه
ایتا کلی اولوب اوز قوللری ایله اشلنکان .
ایزولری وار، تمام بزم ایسکی فارتچقلر
کولمکلری روشننده، هیچ فرق یوق . کولمکلری
کوک نوسده .

ایسکیلکنی مقدس صاناوچی کیسه لر
بونلرنی کورسه لر تمام شادلانلرلر یا که قایقرلر .
هر ایکیسنی موجب اوله چق اشلری وار .

اولورسه حقیقتنی ایزلر و تابار . عقل نعمتنه
مالک اولمیش کیسه بو کون بوددی، یارین
نصرانی و ایکنچی بر زمانده شامانی اولور .
بز بویله مسئله لرده هر کیمنڭ اوزینڭ وجداننی
حاکم ایتمکنی مناسب کوره مز .

بوندن صوڭ خامپه لامه حضورندن چیقوب
«دائان» لرنی زیارت ایتدم . یانمه بر ترجمان
و ایکی خادم ویردیله .

«دائان»، کلیسه کی غایت جسیم و اوچ
قاتلی بر بنادر . یوقاری طبقه غه نسبتله بر
مقدار کچوک روشده بنا اولنمش . ایچنده پک
بیوک عبادت خانه اولنوب، مجسم بورخان
(صورت) لر ایله تزیین ایدلمشدر . مقدس
کتابلری طورر ایچون بر اشکاف وار . قیودن
کرلیدیکده اورتاده طوغری بر یول اولوب ایکی
طرفده اوطورر ایچون یول یول اوله رق
مخصوص اورنلر وار . بی حساب مورجه لر
یوقارودن اصلنوب طورلور . هر حالده زینتی
یرنده در .

«دائان» اطرافنده یکرمی مقدارنده اوافق
و منتظم بنالر اولنوب بونلره صومه (صومعه)
دیورلر . اوشبو صومه لرده مذهبلینه کوره
اعتقادی لازم اولان حاللرینی کوسترمک اولان
رسلر وار . جنت و جهنم اسملری ایله چوق
شیلر اولنور .

خلقنڭ اصلنی کوسترمک ایچون پک کوب
شنیع صورتلرده وارد .

صومه لردن چیقدیغمز صوڭ بورات عائل
لری و معیشتلرینه عائد شیلر حقنده تفتیشک
اولندق .

باشقه دين اهللرى تەرغلى ديب آيته آلپمیز .
سزنىڭ مسلمانلر تىللرى ايله هر بر جان اهلينه
شفقتلى ارلورغه تىوشلى ديه سويلاسه لرده «اجماخ
غه مسلمانلرغنه كر وب باشقه دين اهللرى
كرمازلر» ديه آيتولر ينه كوكلمز اوطور وب يتمى .
بن : قيامت اوله چقىمى ، اولگاندىن صوڭ
ينه دن ترلو وارمى ؟

چ : قيامت هم ترلو اولور ، آدملىرنىڭ بارنى
جيوب نى قىلغانلرى حقنده صور او اولاق .
بن : اولكىنى نه اشلاته سىز ؟

چ : پك يخشى يووب ياڭى كيومى اولسه
آنى ، يڭى كيومى اولماسه ايسكى كيومنى
كيوندىروب ، آياغينه اشطر چرناپ يڭى چابانا
كىدىروب ، يانينه آرزغنه باقر آچه سالوب قبله
غه قاراتوب كومه مز .

بن : بوغازدن چيققان قاننى آشيسىزمى ؟
دوڭغز ايتى آشارغه يارىمى ؟ ايسرنكچ اچارگه
يارىمى ؟ زنا يارىمى ؟

چ : يوق ، هر برى حرام !
بن : سزنىڭ خلق اچهار ، حتى آندىن باشقه
طوى و بايراملرده بولمى .

چ : سزنىڭ مسلمانلرده دىنگزنىڭ اوندىن
ايكىسىنى ده طوتىمىلر ، بتون اشكز خيانت !
بن : اولكسه آشارغه يارىمى ؟

چ : حرام ، مگرده اولمكىنىڭ سببى معلوم
اولسه مثلا ملتق ايله آتولسه ياكه توزاقده
توشوب اولگان بولسه قوبان غنه آشارغه يارى ،
اما سببى معلوم بولماسه قوبان هم يارامى .
بن : غسل قويناسىزمى ؟

چ : آنسىز يارامى ! اول لازم !
بن : فرشته لىر و پىغمبرلر حقنده فكر كىز
نىچوك !

چ : فرشته لىر وار ، پىغمبرلر وار . آلتى

موسى ايله بر مجلسده اوزون مدت سو-
يلاشوب اوطوردم و صوڭره : «موسى ! اكرده
آغرسنماز اولسه ك دىنگز طوغروسنده صوراشر
ايدم ، بيله سم كالكان اشلر وار ايدى !» ديدم .
بوڭا قارشو موسى هيچ ترددسىز «يارار !» ديدى .
تكرار اوله رقى موسى غه : «بوسوزمدىن شكلمه !
بن آندىن بوندىن دگل بلكه سزنىڭ دىنگز ايله بزم
دينىز آراسنده اولان آيرمه لرنىڭ نه يرارده
ايدىكىنى گنه بيله سم كيله در !» ديدم و اوشبو
روشده سويلاشرگه كرىشك :

بن : سىز ، الله تعالانى نىچوك ديب بيله سىز ؟
چيرمش : بىز ، الله نى برگنه ، آندىن زور
و قدرتلى هم قوتلى ذات يوق ديه بيله مز .

بن : برلىگى نىچوك ؟
چ : برگنه يعنى جماعتى و بالالرى يوق .
بن : الله تعالا گه اورن بيلگوليسىزمى ؟
چ : كوكدهرك ديه آڭكلىمىز ، تلاسه يرده
اولورغه ده ممكن ، احتمال حاضر بزم يانمزده در !
بن : اجماخ وارمى ؟

چ : وار ، يومش صور او چيلرنىڭ يومشلىرىنى ،
تلانچيلرگه صدقه نى قوناقلرغه اكمك توزنى اجماخ
اميد ايدوب ويروه مز .

بن : اجماخ غه كيملىر كرر ؟ يوقسه چير-
ميشلر گنه مى ؟

چ : چيرمش كنه كرر ديب آيته آلپمىز .
كىم طوغرى ، كيم يخشى ، كيم آدملىر ايله
ازغشوب تالاشوب طورماز ، شونلر كررلر .

بن : تموغ وارمى ؟ آنده كيملىر كررلر ؟
چ : وار . آدم رنجتوچيلر ، اوغرا لوجى
كررلر .

بن : يوقسه روسلر ايله ناتارلر ويات دين
ايبه لرى گنه كررلرمى ؟
چ : يوق ، بىز آلاى چيره شلر اجماغلى ،

پیغمبرنی اوزمزچه اسملری ایله تعیین ایته مز،
باشقه لرینی آتامیز.

بن: هر کون ایچون بیلگولی عبادتنگز
واری؟

چ: وار، ایرته و کیچ اوزمزچه تلاك
تلیمز. ایسانلك و صاغلق هم آشلق اوگونى،
خلفارغه بنگلك اولمقنى صوریمز.

بن: قرباننى نیچوك بوغازلیسز؟

چ: تاپنى، الله ایچون، صخرنی پیغمبر
ایچون، تکه نی فرشته لر ایچون، اورداكنی
صاقلاوچیلر (۱) ایچون باغشلاب قبله غه فار اتوب
ياتقروب چالامز. قرباننگ بر تورلیسی جای
کونی پتراودن ایکی کون ایلك، آچه جیوشوب
قربانلق حیوانلر آلوب جیولشوب چالامز. دخی
بر تورلیسی براوننگ آیتکان سوزی یا که امید
ایتکان بر اشی اوله ده شونی بولدراسی کیلوب
الله تعالادن یاردم امید ایدوب یورتک چالنه در.
جیولشوب چالنه طورغان قربان باصوده بر
بیلگولی اورنده چالنه در.

بن: قرباننى نیندای سوز آیتوب چالاسز؟
چ: «بسم الله یمو صاقلو فوت شژم تولبو
یانشتی» دیه مز. معناسی: «ای خدایم اوزنگ
صاقلا! فالغانینه برکات ویر! قبول ایت!»
بن: پیتراودن ایلك چالغان قربانلرگوده
نه روشچه اش قیل سز؟

چ: هر برمز باصوده مخصوص یرگه تمام
یوونوب و فویونوب پاک کولمک و اشتانلر کیوب
وارامزده تلاك تلیمز. اگرده خطالق ایله ییل
یبارسه ینه دن فوینورغه، کولمک اشتانلرینی
آلهاشدررغه تیوشلی. بو یرگه خاتونلر واری،
بلسکه ایرلرگنه وارالر، قرباننى پشروب آشیمز،
قالسه آلوب قایتوب اوله شه مز.

(۱) صاقچی فرشته لرینی قصد ایته درمی؟

بن: قربان تیریسنى نه اشلته سز؟
چ: صاتارغه یارامغان ایچون تای تیریسنى
آغاچ بوتاغینه اله مز، باشقه لرنی صاتارغه یاری.
بن: قربان چالغان یرده دخی نه اشلیسز؟
چ: اوزمزچه دینمزنی بیلوچی آدم، الله دن
تلاك تیلی. بوتون یر یوزی خلقلرینه الله دن
«رحمتلی یغمورلر، جلی هوا وراحت ییللر ویر!
صالقونلردن، قراو هم کیساک یغمورلر و قاتیغ
داوللردن صاقلا! اوزمزگه و ماللرمزغه سلامتک
ویر!» دیه صوری.

بن: قایسی دین خلقلرینی دوست کوره سز؟
چ: بز آیرمیز. بزگه تاتار و روس هر
قانغیسی بر تیگز، بارده خدای بنده سی!
بن: دنیا بتارمی، یوقسه هیدشه اوشبو
روشچه طوررمی؟

چ: بتار، زماننگ آخری بر بولور.

کیوملرمز، ساچ و صاقاللرمز، اسملرمز بر
روشک اولدیغندن، روسلرغه کوره بزنی چیرمشلر
یاقین کورسه لر کرک، دیه ظن ایلر اندم. ظنم
طوغری چیقما دی. بز، نصاری وییودلرنی اهل
کتاب و شوننگ ایچون ده طعاملرینی آشامق و قز
خاتونلرینی نکاح ایتمک یاری دیب، چیرمش
اعتقادلرینی تیمکشرمکسزین مطلقا آنلرنی دینسز
دیه یوریدر ایدک. ایهدی بو یرده سویلا
دیکمزدن یهود و نصاری اعتقادلری ایله چیرمشلر
اعتقادلری، قایسه ایدلنسه اسلام دینینه فانغیسی
یاقین ایدیکی ظاهر اولور. بزم آکلاومه کوره
چیرمیشلر، باشقه لره کوره اسلام دیننه دخی یاقینرا
قدر. علمای اسلام بو مسئله نی خاطرگه آلوب
ملاحظه لرینی یورتسه لر ضرر اولماز ایدی.

عبدالله بن تاج الدین العکچیری

زېږون

تربيه نځ اساسى، بالالرنى بالفعل عمل قىلورغه اوگرتمكڭن عبارتدر. دنيا ده اولان اځ ضعیف واځ حقیر اولان مخلوقاتلره قدر هر برى کندیلرینه مناسب بر اش و بر تورلى حرکت ایله مشغوللردر. اکرده تجربه ایډوچى اولسه بو حالنى کندیسى تجربه ایلر وکوزى ایله کورر. دنيا ده اولان جمله مخلوقات اولزیرینه مناسب اولان عمل ایله شغلانه رك وقت کچردکارنه بو قدر زيراک، کوچلى وعقللى اولان آدم بالاسینځ يالقا اولانوب اشسز وعملسز ياتمغى نه جهتن جائز اولور؟ طوغروسى انسان عمل ایچون مخلوق اولمشدر. يالقا لوق واشسزلك، حقیقت حالده معنوی اولمدن عبارت اولور. اوشبونځ ایچون بالالرنى تربیه ایتدیکاری وقت اجتهاد، اقدام، سعی وعملنى محبوب کوسترمك معلم ومؤدبلر ایچون برنچى لازم شیدر. عمل وسعی، آدم بالاسینځ عقلی آرتوغه و بدنى سلامت اولوغه برنچى سببلردن ایدیكى تجربه ایله بیلممشدر. بوندن صوځ تربیه نځ باشقه بابلرندن درس ویررگه تیوشلى اولور. تربیه وقتى، آدم بالاسى ایله برلکده طوغار و وفات ایتدیكى کونینه قدر دوام ایلر ایسه ده، تربیه عالملى قاشنده آنا تربیه سى، آنا ومکتب تربیه سى، مدرسه تربیه سى اسمنه اوچ قسمگه آیرلور. آنا تربیه سى مدتی، طوغدیغى کوندن باشلاب یدی وسکز یاشینه یتدیکینه قدردر. بوندن صوځ آنا ومکتب تربیه سینځ وقتى کرر واون-اون ایكى یاشلرینه قدر دوام ایلر.

انسانلره اځ بيوك شرف ويرمكده اولان شى «تربيه» در. سابان ويا كه باشقه بر قورال ایله يومشاتلمغان يرلرده ايگون و آشلق يتشما ديگى كبی تربيه ايدلمگان انسانلرده ده شرف و كماله اولماز. خلقلى گوزللىماز، اير اولورغه صلاحيت كسب ايدمه آلمازلر. طوغروسى بالانځ خلق وعقلنه، دين وادبنه صيفل هم نور ويرمكده اولان نرسه سى، تربيه اوله چقدر.

بالالرنى تربيه ايتمك وظيفه سینی حق سبحانه وتعالى حضرتلرى آتا و آنالره تابشرمشدر. بالالر، آنا و آنالر قوللر نه جوهر حكمنه قيمتلى شى اولور. اوشبو سببدن بونلر طوغروسنده بر دقيقه اولسون دقتسزلك ايتمك، لازم وقتنده كوز يوموب طورمق درست اولماز. لکن تربیه طوغروسنده آنا ایله آنا يالگوز اولمازلر، بلکه بالا قاراوچیلر، معلم ومؤدبلر هر برى بالا تربیه سى طوغروسنده آنا ایله آنالره شریکلردر. اوشبو سببدن بالالر طوغرو سنده آنا و آنالردن صوځ ایکنچى درجه ده مسئؤل اوله چق ذاتلر، معلملر ایله مؤدبلر اولور. بلکه بالالرنځ استقباللرى کوبراک وقت معلملره امانت اولنور وشول نسبتله بالالر طوغروسنده مسؤلیت، معلملرده قالور. بالا کله چکده ياكه عقیف، گوزل خلقلى بر آدم ويا كه وحشى بر اوغرى اوله رق يتشور. بو ایكى حالینځ هر ایکیسینه یاشلگنده آنا و آنا سندن، خلفه ومعلملرندن آلمش تربیه سینځ بيوك بر دخلی اولدیغنده شبهه يوقدر.

تربیه‌لرینه کوره، عالم و دنیا تربیه‌سی دخی گوزل، دخی فائزلی اولور. دنیاڭ مشقتلری، مصیبت و آغزلقلری هر بری آدم بالاسی ایچون تربیه سبقلریدر. آدم اوغلینی اصل تربیه ایده چک شی حسرت وزحمتلردر. شوپله ایسه‌ده آنا و آتا، مکتب و مدرسه تربیه لرندن الوش آلاماش کیسه‌لر ایچون دنیا و عالم تربیه‌سی لازم درجه‌ده فائز ویرمادیکى هم معلوم اولمشدر.

بوندن سوڭ ایسه مدرسه تربیه‌سی اسمنده اوچونچى قسم تربیه وقتى کرر، اون طقوز ویکرمی یاشلرینه قدر وارر.

اوشبو اوچ قسملرنی کچمش آدم ایچون کندى کندینی تربیه ایتمک لازم اولور. انسان، نه قدر عقللی و فهلی اولسه‌ده اولسون هیچ وقت تربیه‌نگ آخیرینه واروب و نفسنی تربیه ایتمکدن مستغنی اولماز. بلکه آنا و آتا، مکتب و مدرسه

* * *

دنیاهه آچق خط

یاراتمیم بار یرکنی دنیا نیک سوڭ بیزدره‌سڭ سین؟
ایله‌مسز کوز ایله قاراب یوره‌کنی اوزدره‌سڭ سین!
ایشتمیسگمنی؟ - یغلاب طورام کوبدن حضورگمه!
نیگه تابتاب منی یوق بار قانوندن ایزدره‌سڭ سین؟

* * *

تابالمیم سوز نیچوک فارغارغه ای دنیا سنی ایندی!
چوبالتدک ذهنی، بتدی حیاتمنک یه می ایندی
کومچ، توز، بال، شکر بیرسه‌گده قابیم‌ده آشامیم‌ده
آغولایسڭ اویاتسز! فالهادی نعمت تمی ایندی!

* * *

قزدرما قزل گل، آق چه‌چکلی باغلرک برله
بولوتلرغه سوزولغان کومبه‌زک زور تاغلرک برله
تانشدم ایندی کوبدن اوک صناشدم یوقغه ماقتانمه!
قویاش، آی، یولدزک، شفقک، آچق یوز تاگلرک برله.

* * *

بلام بېك يېشى كورگازمه بولوتلرڭ (بولارڭ) نى
 نانيم هر قايسىسن: «ئەنە» «تىگى» «بو» «ھم» «شو» لرڭنى
 بايارلر بارماغندە اوينانغان آلتون كموشار كوك
 كتورمه آلدېمە شلدردانوب نھرڭ (صو) لرڭنى!

**

ابد كاماس ايدم بلسەم بولاي محزون فيلورڭنى
 بيرەم ديب كورگازوب ھمان محروم فيلورڭنى
 قزفيم ايندى كورگازمە؛ اشانيم آلدالايسڭ سين!
 كېرەكمس! يوق .. اوزڭ .... ايچ، آشا هر بر صيلارڭنى

**

باغڭ اولسە باغڭدە طوبطولى يرتقچ قابللرڭ
 اويرە تكانسڭ آشارغە بندە نى هر بر خادملرڭ ...
 قزسامدە كرە آلميم؛ قزسامدە ايدەم توبە
 ايلەمسز قورقتا منى آقايقان كوز ظالملرڭ!

**

صووك اولسە يلان، چايان حشراتلر طولوب ياتقان
 كيابوب باقسون ديوب هر برسيسى كوزڭ ميكا آتقان
 بارامى صووك كورەم ايچ آندە آنا بر آدم ذاتنى
 بوطندىن برسيسى، برسى بوغاز موين آستيدن قابقان

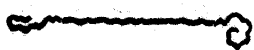
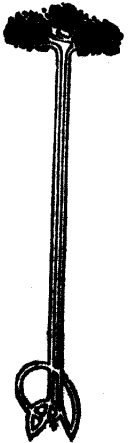
**

تاوڭ اولسە تاوڭدە مڭگى بتماسلك شاوڭ باردر
 جھنەدىن فزو فاينار اروب چققان لاوڭ باردر
 كېرەكمس بارمىمن ايندى قريڭغەدە بلەمن ايچ
 قريڭدە حل فيلنمسلق تيران توبسز داوڭ باردر.

**

قايا قويمق تلهيسڭ مين عاجزنى آيت، سويلە دنيا!
 لکن زنھار آلارغە ايتمە كيل زنھار ايچون قويم!
 قېرگەنى ديسڭ ئللە... كېرەكمس آندەدە بارمىم
 يكت اولساڭ قېردن باشقە ير تاب باشقەنى اويلا!

ن. دوماوى.

تعلمدى بىنى آدمە بىر سىرمائىۋە عظمى
تعلمدى حىقۇق قىللىرىنە زور لىطق و احسانى
تعلمدى بشرى قوتقاران قىدىاسارتىدىن
تعلمدى مىصل جىملەيە آمال دىنيانى
تعلمدى بو عىصرىكى مىلى ھىم اسلىھە حربى
اولور مىغلوب، تىلم اىلىن اقوامە دىشمانى
حىقىقتە پدىر اولدىر ايدىر اولادىنى تىلىم
ايدىر بو يوللىغىرت ھىر پدىر وار ايسە وچدانى
شاكر المختارى.

فرياد ايلرم

سانمەگىز كىم بىن يىنە كىندىمە فرياد ايلرم
بىشقەدر اسباب فريادم كە ايراد ايلرم
نور عرفان سىرتىر تنوير ايدىركن عالمى
ظلمت اخوانە قارشو قلىبى ابقاد ايلرم
عالم ايتىمشكن تىعالى آسمان عزتە
وادىء ذلتدە قالمش ملتى ياد ايلرم
مىبتلاى نىكت اولمش حا كم دنيا ايكىن
دىركە بىن بو حال ايلە عقباىى آباد ايلرم
وچدى تىرك ايلمش بىك فرقه اولمش چول ايلە
بىن بو احوالى كوروب افغان و فرياد ايلرم
احمد فىضى

قورىغان آغاچقە قاراب

قورىسك كونىكون كىيىوب بو نە حال ؟
يوق سو سىپكان كشى سكا سىزغانوب
سوسىزلىقدىن كىيىمش تامرلىرىكە
سنى كوروب بىيەوش اولدىم قىزغانوب .
وار ايدى بىت گورلاب اوسكان چاقلىرىك
طوقىز تارماق تارالغان بوتاقلىرىك
ھىر قايسى قوبى ياشلى يافراق
بولوب شاؤلاب گورلاب طورغان چاقلىرىك .
قايا كىتىدى سىك بونداى كونلىرىك ؟
قايرى اىچىدە سوت كىبى آق تىنلىرىك
بوكون سكا ايرىشكان شونداى آفات
كىيىوب تامر ، تىنلىرىك ھىم قانلىرىك .
قورىغاچ سىك يوق بىك ھىچدە ھىچدە
دىكى كىلمايسك فائىدەغە بىر اشدە
يارىسك يالغىز بىر فائىدەلى اشكە
اوطون ايتوب طىغارغە يانغان بىچكە .
قورىغان بىغاچ بولدىك تمام تاتارم
قايا كىتىدى دانلىرىك ھىم ماللىرىك ؟
جھان طوتقان آرسلان كىبى چىنگىز بابا!
قايا سىك باشقە اوفاق خانلىرىك ؟
شىخ عطار آبزگىلدىن

تعلیم

تعلمدى جىمىع ملتىك باعث عىمرانى
تعلمدى ايدىن آسمانە ترفىع جملە انسانى
تعلمدى عقلە فكىرى تنوير ايلىن قوت
تعلمدى وىرون ھىر مىستىھلە اسم امكانى

نقرین

« مکتب ایچون شعرلر »

حقوق درس لرینه مداومت ایتمکه اسلام فقهسینی، غرب حقوقی ایله مقایسه ایلرگه موفق اولمشدر. اوشبو سببدن موسی افندینک بو اثری عزیز بر علم خزینه سی اولسه کرک . بزم امید مز شوپله در .

کتابنک ناشرلری « وقت » ایله « شورا » ناشرلری ایله برلک « شرق » کتبخانه سی ایدیکی طشند یازلمشدر .

۴۴

« معارف »

مجموعه مز ماشینه غه ویرلدیکی صوگ استرخان شهرنده چیقارغه باشلامش « معارف » ژورنالینک برنچی عددی کادی . « معارف » دینی و ادبی مجموعه اولوب اونبش کونده بر کره نشر اولنور . محرری مطبوعات عالمنک اسمی معروف اولان ادیب محترم محمد صادق افندی و ناشری ده استرخان اماملرندن عبدالرحمن علییف افندیدر . ییللق حقی ۳ و یارم ییللق ۲ صومدر . اوشبو برنچی عددده مهم بحثلر وار . الله تعالی یگی رفیقمه رواج ویرسون !

اوشبو اسمده اولان شعرلر مجموعه سی ، حسینیه مدرسه سی مأذونلرندن عبید الله افندی طرفندن ترتیب و نشر اولنمشدر . ابتدائی بالا- لرینه قدر آ کلاب اوقورلق درجه ده ینگل ترتیب ایدیلدیکندن مکتب بالالری رغبت ایله اوقوسه لر کرک . اورنبورغ شهرنک « کریموف - حسینوف » مطبعه سنده باصلمشدر .

۴۴

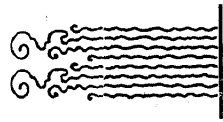
« افادات الکرام »

« بلوغ المرام من شرح ادله الاحکام » اسمنک اولان حدیث کتابنه فاضل محترم موسی افندی طرفندن یازلمق اولان بیوک شرح کتابی ، قران شهرنده خاریطونف مطبعه سنده باصلورغه باشلانیدیگی اسمزگه کامش بر فورمه سندن معلوم اولدی .

موسی افندینک عربچه یازمق اولان مهارتی عرب ادیبلرینک اقرارلری ایله و علوم اسلامیه ده اولان کمالتی اوزینک استاذلرینک شهادتی ایله معاوم اولدیغندن باشقه پیتربورغ دارالفنوننده

مرسد و مخاربه

اورالسکی اوبلوست برنچی
«چاچی» اولندن:

۱۷ نجی عدد «شورا» ده «آلما ایچنده قورت» سرلوحه لی بر فقره اوقودق؛ شوکاکوره قورت آلما ایچینه طشره دن کرمیوب یمش آلما روشینه کرمزدن مقدم هواده موجود حیوانات انواعندن اولان شیلر چچک حائنه وقت کروب قالب آلما ایله برابر نشو و نما بولور «ایمش. بن بونی باغچه علمینه مهارتی اولان پک چوق باغچوان لردن ایشتمدم. آنلرده عین «شورا» ننگ بیاناتینه موافق بیان افکار ایدیور لر ایدی. لکن بنم یکر می بیلدن بیرلی باغچه ایله مناسبتم و بوندن تجربه ایله کوروب بیلمش معلوماتم تمام بوننگ خلافینه در. احتمال که بن خطا آکلامش اولورم، بنا علیه بن باشقلر ننگ خطالرینی آکلاتمق ایچون دگل، بلکه کندی خطامنی توزاتمک ایچون «شورا» واسطه سیله بیان افکار ایتیمک ایسترم. بنم ظنمه کوره آلما ایچینه قورت آلما حالنده خارجدن کرر، چچک حالنده یا خود آندن مقدم کروب قالو هیچ متصور دگلدر. زیرا که اولا آلما ایچنده اولان قورتلر آماغه مخصوص اولوب «بیشلرگه مخصوص» آلما قورتی تعبیر اولنور. بو کبی قورتلر اورلقنی فقط کوبالاک حالنده آلماننگ یافراغینه یا خود اوزینه سالورلر حالبوکه آغاچلر چچک آچمش وقتلرده «یاز ابتداسنک» بوقورتلر کوبالاک حالنده بولنمایوب، قناتسز قورت حالنده یاشارلر. بونلرننگ کوبالاک حالینه کرمکاری آنچق مای آخزلرنده و ایون

باشلرنده اولور. طبیعی اول وقت بزم یرمزده آلما، آسترخان چیتلاوگی قدر و آندنه زورراق اولور. ثانیاً بو قورتلر کوبالاک حالینه کرگانچی (یعنی مای آخزلرینه قدر) آلماننگ نه ایچنده و نه ده طشنده قورتلر طرفندن ضررلانیمش هیچ بر اثر کورلماز. اما بو وقتقه قدر آلماننگ آغاچدن قیولوب نوشمه سی آلمانی قورت آشا. دیقندن اولمیوب بلکه قویاش واسسیلک تأثیر یله یاش آلما ضعیفلانوب آغاچ طرفندن ویرلمش قوه نباتیه آغاچه اولان آلماننگ کلسینه کفایه ایله میوب بعض آلمالرغه آغاچ طرفندن ویرلمش قوت آز اولدیقندن آلما اوزلوب توشادر. قانون و قاباقلرده ده حال بویله اولور. ثالثاً اگر بو کبی کوبالا کار کوز کونی آغاچننگ بری سینه «کیلچک سنه آلما بولا طورغان قاب» صالوب یاز باشنده چچک توبینه توشوب آلما ایچینه کروب قالور دینلسه بو دخی بنم تجربه مه کوره ممکن دگلدر. زیرا که بو بری دیدیکمز قابدن انک اول یافراق چغوب یافراق آستنده توبیه ظاهر بولور. بو توبیه لر، یینه یارلوب بر نیچه چچک چغار. بو صورتده کوز کونی بریگه سالنغان قورتلر یاز باشنده بری یافراقلرغه یافراقدن توبیه لرگه توبیه لردن چچکلرگه آندن آلما ایچینه کروب قالمقله بونی ایسه طبیعی هر کم کورمک لازم کلوب، خارجدن هیچ تیشوگی اولمادیغی حالده آلماننگ ایچینه قورت نره دن کلور؟ سوآلینه هیچ احتیاج قالماز ایدی. آننگ ایچون کوز کونی آغاچ یافراقلرینه صالنوب قالنغان قورتلر کوز کوننده لوک خیلی زور اولوب حال و حرکاتلری کوزگه کورنورلک اولوب قالور. یاز باشنده ایسه بو قورتلر دخی زورراق اولوب حال و حرکاتلری هر کم طرفندن کورلوب معلوم اولور. نیته که

یالگز «رومانوف» شہرندہ اولوب شونده منقرض اولدیلمی؟ تاریخ کتابلرنده اره صره نوغای خلقلری ونوغای میرزالری حقنہ سوزلر اولسه ده تفصیل حاللرینه اطلاعیز یوقدر. بزم باشقرد خلقلری: «بزم اوشبو یرمزده نوغای خلقلری طورمش، صوگره دن روسلرنک بو طرفلره کله چک خبرلرینی ایشدوب، کوچوب کتمشلر» دیه لر. هم ده بزم طرفمزده «نوغای یولی» اسمنده یوللر وار. بو طوغوروده «شورا» ده معلومات ویرلسه ایدی.

«امام و مدرس حبیب النجار بن محمد کافی»

«شورا» - آز کونلر صوگنک «تاریخ مزه عائد» اسمنده بر مقاله یازلنورغہ باشلاناقدر. شونی مرتب اوقوب وارر اولسه گز اوشبو یرده اولان سوؤاللرکزه انشاالله جوابلر چیقار.

مینزلہ شہرندن:

ایلك وقتک اولان امام و آخوندلردن قالمش ایسکی نفتیش نامه لرده «مدیاتر» دیگان سوز لر کورله در. مدعی ایله مدعی علیہ هم شاهدلردن باشقه برده «مدیاتر» اسمنه آدملر اولمش. مدیاتر سوزی عربچه و فارسیچه می؟ یا که باشقرد و ترکیچه می؟ بونلرنک وظیفه لری نه شی ایدی؟ اورنبورغ صوبرانیه سی بوکونده «مدیاتر» نی نه ایچون بتردی؟ اوشبو سوؤال حقنده «شورا» ده جواب یازوگزی التماس ایده مز. اماملر و آخوندلر آراسنک بو طوغوروده زور نزاع و بحثلر وار. «شورا» ده یازلمش جواب انشاالله اوشبونزاعلرنی قطع ایدرگه سبب اولور. «آخوندلردن بری»

«شورا»: مجموعه مزنک اوشبو عددنک «عائلہ احوالی» دیه بر مقاله یازلدی، شونی اوقورسز.

آغاچ یافراقلرنده غی قورتلرنک هر حرکتی آچیق و اشکار معلومدر.

بنم فکر و تجربه لریبه کوره آلمای ایچینه، آلمانی طشندن جراحتله میوب کرمش قورتلر مای آخرازنه کوبالاک حالینه کردیکدن صوگره آلمانک اوسکی طرفنک غی اوزک اولان یافراق شیکلی واق بورتکلر آراسینه صالنگان اولرقدن ایچکه کررلر. بو اولرقدن یاراتلمش قورت ابتدا حالده پک واق اولدیغندن هم یافراق کبی واق بورتک آراسندن کردکاری ایچون خارجدن کوزگه کورنورلک درجه ده جراحت ده اولماز. آلمانی دقت ایله یاروب فارالسه شو بورتکلرگه قدر قورت یوللاری بلنور. اگر آلمانک ایچنده قالغان قورتلر بولنسه ایدی یولی فقط اوزکده اولان بورتکلرگه تابا اولماینچه بعض کره آلمانک ایکنچی طرفلرینه ده اولور ایدی. حالبوکه خارجدن جراحتی اولمیان آلمانک قورت یولی هر زمان آلمانک اوست اوزه کینه طابا اولور. شو یازدیقم فکر عاجزانلریمه فارشی بو علمنک اربابندن اولان بعض ذوات کرام احتمالکه بو یولده تحقیقات یازارلرده بده تصحیح فکر ایتمش اولورم. عبد الوهاب حاجی مرادوف.

استرلیتماق او یازی «ارتاک» قریه سندن:

«نوغای» خلقی ایسکی بلغار ترکلرندن ایدیمی یا که آنلر اوستنه کلمش تاتارلردن برر شعبه ایدیمی؟ نوزایلر برر وقت مستقل خانلق اولدیلمی یا که قزان و باشقه خانقلره محکوم اوله رق کون کچرلر ایدیمی؟ اورنلری نه یرلرده ایدی؟ بو کونده نسللری و خلقلری وارمیدر؟ اولسه لر نه یرده اولنورلر؟ یوقسه ۲۳ نچی «شورا» ده بیان ایدیلدیکی اوزره

امراسى

اسلام امراسىدىن عبد الرحمن الغافقى نىڭ فرانسىيەدە «پواتىيە» شەھرى ياندىكى مغلۇبىتىدىن بېرىلى عالم اسلامىنىڭ يالڭىز بىرگە ياقىغە ، انقراض و تىنى طرفىغە ، كىتىدىگىنى كوررگە اوڭرە-نىگان و شوندىن باشقى تولى بولونى جائز كور-مگان ياوروپا ، ايران و تىركىيە انقلابارىنە باشىدە استىھزا و حقارت نظرىلە باقىدى . آنلارنىڭ بو حركەتلىرىنى اولوم نوشاڭىدە كىي آوروڭنىڭ آياق سلكولرىنە اوخشاتىدى .

لىكن آرەسى كوبە اوتىمادى ، عظمتلى ياوروپا اوزىنى عجابى واقىغە تارىخىيەلر قارشوسىدە كوردى . بو واقىغەلرگە حقارت و استىھزا كوزى ايلە دىگل ، جدى بىر نظىرلە قارارغە تىوش ايدىگىنى آڭلادى . ذاتا اقصاى شىرقەدىكى قصىق كوزلى ياپونلردە ياوروپانىڭ نظىر دىقتىنى آچمىشلىرى ايدى . ايران دە بىر فرقى حىرىت مىجەھىدىلرى نىچە آيدىن بېرىلى استىبداد و ظلم ايلە صوغىشوب بىتون جىھاننىڭ دىقتىنى جىلب ايتىدىلر و حالا ايتىمكىدە درلر .

عدالت و حقوق شناسلىقنىڭ منبى صانالغان ياوروپا حكومتلىرىدىن آوستىر يارلىن عىد نامەسىنى بوزوب اوزىنىڭ ايدىشلىرىنى حىران قالدردى . بلخارىا كىنە عىد نامەلرنى آياق آستىنە سالىدى . تىركىيە تىزدى و شول تىزىمى سايە سىندە حاضىرگە چە بىخشوق زور موفىقىتلىرگە ايرىشدى . ۳۰ يىل مۇقىم قولدىن اچقنوب بىتكان و يىگىدىن قايتارىلو احتمالى بولماغان «بوسنىە ھىرسىڭ» حقىدە آوستىر يارلى ايلە كىلىشوب سىياسىت و حقوق چىتىدىن نە قىدر فائىدە ايتىدى . تىركىيەدە پارلامىنت آچىلدى . بعض ياوروپا حكومتلىرىنە

بىر نىچە آيلردىن بېرىلى بىتون دىنيانىڭ كوزى ايكى اسلام حكومتى اوستىدە در . بىتون عالم سىياسىتنىڭ دىھنى و فىكرى ايكى اسلام دولتىدە حاصل بىلغان اوزگارىش و آندىن طوواچق نىتىجە لرنىڭ ملاحظەسى ايلە مىشغولدىرگە ، بو ايكى دولتىدە تىركىيا و ايران حكومتلىرى ايدىگىنى سويلاپ طورىغە حاجىت يوقىدر .

ياوروپالولردىن بىر چوق علما ، حكما ، مئفىكرىن و ارباب سىياسىتنىڭ فىكرلىرىنە بىنا ، روھى بىتىمىش ، سونارگە يقىنلاشەش اولان آزىيا مەدىنىتى و با خصوص اسلام دىنياسىنىڭ بىگىدىن بىر اثر حىيات كورساتو احتمالى يوق ايدى . ياوروپالولرنىڭ آزىيا خلقىنىە و مىسلمانلرغە اولان مەاملەسى ساوكشىلرنىڭ اولارگە ياتقان آورولر غە مەاملەسى قىلىندىن اولوب ، بىتون سىياسىتلر و پىلانلار آنكى اولووينە ، مىراثى بولنووينە قاراب قورولمىش ايدى .

گرچە ياوروپانىڭ بىوك فىلسوفلردىن «ژان ژاق روسسو» كىبى بعض ذاتلر آزىيا قوملرىنى كول آستىنە كومىلوب سونماينچە ياتقان كومىرگە تشبىه ايدەرك ، بىر وقت كىلوب موافق جىل ايسكاندە اوستىدە كى كوللر اوچب يانغىن چىفو احتمالى بارلىغى بىيان ايتسەلردە ، بىلى بوكرە يىگان ، يالقاو ، تىرى كوئىنچە اولولر كىبى روھسىز طورغان ، ھىر نرسەنى تىقدىرگە اسناد ايتىكان ، اوزىنە ايتىلگان حقارتلرنىڭ ھىر قايسىنە تىحمل ايدوب كىلگان آزىيا قوملرىنى و مىسلمانلر نى كورگان آدملىر قاشنىڭ ژان ژاق روسسوفىكرى كىبى فىكرلر قورى بىر حىسباتدىن غىنە عبارت اولوب ، حقىقتە كە موافق كورنىسى ايدى .

حکومت آره سنده حدود اوزگاروگه مساعده ايدلمايه جگنى، ثانيا ترکيه نڭ بلغار يادن صورى طورغان آقچه سنى، ترکيه دن آلاچغى حسابنه اوز اوستينه آلورغه حاضر ايدىگنى بلدرتدى. روسيه، بو تکليفى ايله اوزينڭ صلح طرفدارى اولديغنى، اڭ قورقنچ بر محاربه نى طوقتاتوب فالورغه، اڭ مشكل وقتند بلغاريانڭ ياردمينه يتشوب اصلاو قرداشلرى نڭ كوڭلنى طابارغه، بالقان حكومتلرينى، اوز آره صوغشوب نمسه سياستنه آلت بولودن قوتقاررغه، بالقان مسئله سينڭ صوڭ لوجه سندن گنه بولسه ده اوستريا سياستنه آياق چالوب، اوز نفوذىنى قايتاررغه تلادىگنى كورساتدى. واقعا روسيه نڭ بولاي اورته غه كروى بالقان مسئله سينه زور تاثير ايدوب، اوستريا و گيرمانيا نڭ كيفنى بوزدى. انگلتره و فرانسىيه خوش كورگان توسلى. بلغاريا البته قبول ايتار و خوش كورر.

لكن مسئله ده اڭ زياده علاقه دار بولغان ترکيه بونى قبول ايتارمى، يوقمى، حاضرگه معلوم توگل.

بلغاريا ايله صوغشوب ترکيه ايچونك مطلوب توگلد. شونڭ ايله برابر، بو تکليف نڭ ترکيه ايچون اول قدر اهميتى يوقدر. اول بلغاريا ايله صوغشوماسه ده اوز سوزىنى طڭكلا تورغه، نيوشلى مقدار آقچه نى بلغار يه دن تولاتورگه كوچى يته چك ايدى. شوڭا كوره، روسيه نڭ بو تکليفنى، بر آز اوزگارتماينچه ترکيه نڭ قبول ايتووى شبهه ليدر.

شايان غبطه اوله چق در جده تام مساوات حقوق، تام حرريت آلندى. ترکيه ده اشلر توزك بارغان صاين ياوروبانڭ بالقان سياستى اوزگاررگه مجبور بولا كىلدى.

لكن ترکيه ايله اوستريانڭ اوز آره كىلشولرى بالقان مسئله سنى يگىدن كوچ اوزگار تدى. بو كىلشونڭ نتيجه سى اوله رق: صربيه و قاره طاغ حكومتلرى مكافاتسز قالبو طاوشلرى يوغالاچق، «بوسنه هر سڭ» اصلاو لرى نيمس قولينه توشوب «بيوك صربيه» فکرنندن واز كىچرگه مجبور اوله چقلى، يالكزى غنه قالغان بلغاريا ترکيه نڭ تکليفنى قبول ايتارگه مجبور بولاچق و بو بالقان اصلاولرينڭ هيچ برسى اوزلرينڭ شوندى چيتمن وقتلرنده روسيه دن ياردم كورمديكلرى ايچون آندن محبتلرى صونوه چق: بالقان مسئله سنده روسيه سياستى بتونلاى يوغالاچق، بالقان نيمس نفوذى اوستكه چقاچق ايدى.

بالقان حكومتلرينڭ اوز آره اتحاد ايدوب كيله چك نمسه نفوذينه قارشو طور و احتماللرينه اورن قالدرماس ايچون اوستريا، ترکيه ايله بلغاريانى صوغشودروب، لازم بولسه شونك آره غه صربيه و قاره طاغ نى ده قاتناشودروب، بارسنى ده كوچسزلندىرگه، بارسنى ده ايزرگه، صوڭره بالقانده بر اوزى راحتلاب ايش كوررگه تلاب. گان بر زمانده، اورته لقه روسيه كىلوب كردى. روسيه، صوغشورگه قزىشوب طورغان ترکيه ايله بلغاريانڭ آره سينه كروب: اوله بو ايكى

سۆڤه

زلزله

طبيعت طرفىدىن انسانلار اوستىنە يبارلگان قضا و بلالرنىڭ اڭ مدهشيك : زلزله- يرتتروويدر. زلزله غايت آز بر مدت ايچىندە، سىنەلرچە توزەلوب بتوريلە آلمايە چق بيوك ضررلر كيتورە. بوندى قضانى كورگان خلق، زلزلهنى هيچ بر وقتدەدە باشىدىن جغارماسقە تيوشلى ايدى. لىكن، انسانلر طبيعتدىن كوردكارى ضرر و قايغولرنى پك تيز اونوطالر. كىلە چكە دخين شوندى زور بلالرنىڭ بولولرىنە دەشتلى علامتلر بولسەدە وقتندە اعتبار قىلمىلر. ھىمىشە شول يرلردە يورت ير سالوب ياشى باشلىلر.

«مىسىنا» زلزەسى نىقدر قوط اوچقوچ و نىقدر مدهش بولسەدە، كىنەتدىن ھىچ بر كوتماگاندىن بولغان بر اش دگل. بوندە زلزله خوفى ھر وقت بار ايدى.

جنوبى ايتاليادە زلزله پك ايسكى زمانلردن بيرلى بولوب كىلە، صحراى كىير اوزىنىڭ «سموم» آدىلى دەشتلى جىلى ايلە نىقدر مشهور بولسە، جنوبى ايتاليادە اوزىنىڭ زلزەلەرى ايلە شول درجە شھرت قزانمشدر. ۱۷۸۳ نچى سنەدە جنوبى ايتاليادە ير سلكنو غايت يش اولوب، بر سنە ايچىندە ئللە نيچە مرتبە واقع بولمشدر. مىسىنانىڭ اوزىنىڭ بوندىن ۳ سنە مقدم جزئى بر زلزله بولوب، بر آز يورطلرنى خراب قىلمش ايدى. بوندىن سوڭدە سىجىليادە زلزەلرنىڭ

بولوب طورولرى معلومدر. طبقات ارض عالملىرى پك كوبدىن بيرلى جنوبى ايتاليادە زور طاش بىنالر سالونىڭ اصلا يارامازلغى يازوب كىلدىلر. جنوبى ايتاليانىڭ سطحى، صو، ۋولقان و حرارت ارض ساپەسندە. يىلدىن يىل آستقە توشمىكە، دىگىز ايسە كوتارلمىكە و بو حالت ايسە ھىمىشە دوام ايتىمىكەدر. بو سوڭقى مىسىنا زلزەسندە ھلاك بولغانلرنىڭ مقدارى ۲۰۰ مىڭلرگە يتىدىگىدىن تارىخ بىلگىگان زلزەلر آراسىدە اڭ زور و مدهشىدر.

مشهور زلزەلر بونلردر :

۱۷۵۵	نچى سنەدە لىزبون دە ھلاك بولغان	۵۶،۰۰۰
۱۷۹۷	خط استوا	۴۰،۰۰۰
۱۸۱۲	قاراقاس	۱۲،۰۰۰
۱۸۲۲	حلب	۲۰،۰۰۰
۱۸۲۹	ھايتى	۵،۰۰۰
۱۸۴۲	مورسپە	۶،۰۰۰
۱۸۵۶	جنوبى ايتاليا	۱۰،۰۰۰
۱۸۶۸	پەرو	۲۵،۰۰۰
۱۸۸۵	ھندستان	۳،۰۰۰
۱۹۰۲	شماخى	۲،۰۰۰
۱۹۰۲	مارتېنقە	۳۰،۰۰۰
۱۹۰۲	تركىستان	۱۰،۰۰۰
۱۹۰۵	سىجىليا	۲،۵۰۰
۱۹۰۶	سان فرانسيسكو	۱،۰۰۰
۱۹۰۸	سىجىليا ھم فالابريە	۲۰۰،۰۰۰

بو رقملر، طبيعى، تام دگللر، حسابلانمى فالغانلردە پك كوب بولادىر.

ترك درنىكى

درنىك، تركىچە بر كلمە اولسوب جمعيت معناسىدەدر. سامى پك «درنىك» و «دىرنىك»

۱۸۷۸ دە بو دارالفنوننىڭ طبىيە شەبەسى ۸۹۰؛ حقوق شەبەسى ۳۱۱؛ طبىيە شەبەسى ۵۱ شاكرىد بار ايدى. بو سان بىك نىق آرتدى. ۱۹۰۷ دە حقوق شەبەسى استودىنتلىرى ۳،۱۱۵ گە؛ طبىيە لىار ۱،۸۹۵ گە يىتدى. طبىيە شەبەسى استودىنتلىرى شول ۳۰ يىل اچىندە ۲۵ مرتبه آرتدى.

دارالفنوندى ۱۸۷۸ دە بتونسى ۱،۵۶۸ استودىنت ايكن ۱۹۰۷ دە ۸،۰۸۳ گە، بو يىل ايسە ۹۵۶۶ غە يىتدى.

دارالفنوننىڭ كىتابخانىسى ۱۸۷۸ دە ۱۶۷،۱۰۴ جلد كىتاب بار ايكن ۱۹۰۷ باشىدە ۳۱۵،۲۳۱ جلدكە مىشىد.

۱۸۹۵ نچى يىلدە موسقوۋ دارالفنونى يىلقى مەصارىفى ۳ مىليون ۸۸۵ مىڭ سومغە يىتىد. ۱۸۷۸ دە بارى ۷۶۱ مىڭ ايدى. ۱۹۰۷ دە خىزىنەدىن دارالفنونگە بىر مىليون ۳۳۴ مىڭ سوم بىرىلدى. بىر استودىنت دارالفنونگە ۳۱۰ سومغە توشەد.

تركىستاننىڭ يوغالوۋى.

فەن اھلى تركىستاننىڭ ھەر طرفلارنىڭ يورۇپا كۆپ تەجرىبە قىلغۇچاۋشبو نىتىجەگە كىلىدىلەر: تركىستاندە بىردىن بو (پار) بولۇپ كوتارلىگان صو، قار ويا ئىغىر بولۇپ بىرگە كىرگان صودىن كۆپرىكىدە. اوشبو سىبىلى تركىستاندە بىردە اولغان صو بىلدىن يىل آزايا، توپراق كىبە پارادىر.

بونىڭ سىبىلى بار: تركىستاننىڭ اورونى پىك اوڭغايىسىز؛ زور دىڭىزلىرىدىن پىك بىراق. مىلا غىربىدە، بىر مېھىپا اطالسىدىن كوتارلىگان بولوتلار آوروپادە ياۋوب بىتلەر، تركىستانگە

روشىندە يازدىقى خالدا رادولوف «دېرناك» رىسمى ايله يازمىش وروس خرفى ايله دىرناك روشىندە قىد ايتىشىد.

آ.ى. افندىنىڭ «وقت» غىزەسىنە يازدىغىنە كۆرە (عدد ۱۹) استانبولدا «تركى درىكى» اسمىدە بىر جەمىئەت تاسىس ايدالمىشىد. جەمىئەتنىڭ مقصدى ايسە «تركى» قوملىرىنىڭ كېچىن وھازىرگى خاللىرىنى يەنى آثار غىتقەسىنى، تارىخ و تىللىرىنى، ادبىياتى، انساب و اصول اجتماعىەسىنى، احوال مەدنىە سىنى، مەملىكتلىرىنىڭ اسكى و يىڭى جغرافىياسىنى اوڭرىمىك و اوڭرىمىك و تركى تىلىنى كىڭايتىمىك ھەقىدە اجتهاد ايتىمىكىد.

جەمىئەت، تابىئەت كە اعتبار ايتىمىكىسىز بولۇپ جەمىئەت كە ھەر كىم اعضاء اولورغە مەمكىندىر، فقط مەركەزدە اولان ادارە ھىئىتىنىڭ ايكى اعضاءى طرفىدىن توۋىبە ايدىلنمىش اولورغە تىۋوشلى. اوشىنداق جەمىئەت صەندىغىنە ھەر اعضاء اوچ ايدە بىر كۆرە اصوم ۶۰ تىن وىرر. بىر دەۋەتدە ۶۰ سوم وىرەش ذات ھەر بويىچە اعضاء حساب اولنور.

روسىيەدە تەخمىنەن بىر مىليون قەدر اولان اھل اسلام، تركى اوروغىدىن اولدقلىرى اىچون اوشبو جەمىئەتنىڭ ىلمى و ادبى خەدىملىرى بولنر اىچون اھمىيەتلى حساب ايدىلنور.

موسقوۋ دارالفنونى

۱۸۷۸ نچى يىلدە بونىڭ مەملىرى ۱۱۶ ايدى. ۱۸۸۹ دە بو سان ۲۱۶ غە؛ ۱۸۹۳ دە ۲۷۸ گە، ۱۹۰۷ دە ايسە ۵۱۹ غە يىتدى. دارالفنوننىڭ پروفىسورلىرىگە اڭ باى شەبەسى طبىئەتتىكىدە. آندىن قالا حساب و تارىخ شەبەلىرى؛ اڭ قەيىرى ايسە حقوق شەبەسىد.

ديگان خيالى فكريگه اشانورغده طوغرى كيله .
تركىستان ايچون قايفروچيلر ، حاضر
بوتركىستاننى بوغالودن صافلاو ايچون حالنى
پك نچكه دن تيكشره لر و خزينه نك ، هيچ آچه
قزغانمايچه نركستانگه چيتمدن صوكيترتووندىن
باشقه چاره تابا آلمايلر .

ع . ف .

* *

ايسكى اندلس آچه لرلى .

(بارون گينسبورغ مقاله سندن) .

«روس آثار قديمه ايمپيراطوريه» جمعيتى نك
اعضالردن بولخان « بارون گينسبورغ » ،
مذكور جمعيت نك « شرق شعبه سى قيوداتى »
نام اثر نده ايسپانياغنه سياخت نده « بارسيلونا »
شهر ندىن يازدىقى بر مکتوب نده شويله ديه در :
- « بارسيلوناغنه كيلگاچ ، ايسپانيا نوويه ماتيفى (۱)
« دون فرانسيسكو » نى زيارت قيلم .
زيارت نك سبيده : بو كشيده گى ايسكى عرب
آچه لر ينى كور و مقصودى ايدى . دون فرانسيسكو
بنى پك خوش قبول قىلوب ، اشكافنده صاقلامقده
بولدىقى غايته ايسكى اندلس درهملر ينى
كورساندى . بواشكافنه هجرت نك ۹۹ نچى سنه سنك
آفريقاده صوغلمش بر آلتون دينار ، خليفه
معتد بالله نك « قرطبه » شهر ينى ضبط قىلدى
سنه ده صوقدردى دىنار و بر نيچه ككوش
درهملر موجود در .

ككوش آچه لر نك برسند : « لا اله الا الله
محمد رسول الله » هم « ولا غالب الا الله تع غرناطه »
ديه يازلمشدر . ايكنچى برسند « الحمد لله رب
العالمين » هم « ابو محمد المؤمن بن على امير
المؤمنين » ديه يازلمشدر .

(۱) مسكوكات قديمه عالمى .

كيلوب يتمىلر ؛ آنلر نك صوكشى تامچيلرى
قافقاز تاو لرنده ياووب بته ، هيپالاي و تانشيان
تاو لرى جنوب دن يوش هوانى ايتكارمىلر .
هندستان يوشلككه چدى آلمى . آندك ياغمور
كوبلكدن خلق آپدرا بتكان .

اگر اورتا آسيا تاو لرى بولماسه هنده گى
شول ياغمورلى بولوتلر نركستانگه ده اوتوب
آنى دنيا جنتى يا صارلر ايدى . نركستانگه
شمال دن يول آچق بولسه ده ، آندن بولوتلر
پك آز كيله : چونكه بوز ديگىزى بردن يراق ،
ايكنچيدن آنده صوق بولو سببلى صو پارغه
پك آز ايلانده در .

آرال كولى هم استرخان ديگىزى پك
كچوكلر ؛ آنلردن كوتارلگان بولوتلر نركستانگه
يتمىلر كوبسنيچ نركستانگه بارمى ده : شمالگه
تابا كيته .

نركستاننى صولاتقان آمودريا ايله صر
دريا ييلغله لرلى قالا . بونلر زورلر ، لكن خلق
بونلردن فاناللر قازوب صونى هر ياقغه تاراتوب
آلوب كيته لر و بونلر نك تيزرك كيپولرينه گنه
سبب بولالر . بونلردن صو آلماغانده ، بتون
مملكت حاضر وك اشدن چوب قوم چولينه
ايلانورگه تيوشلى .

اگر نركستانده پك زور صومالر طخيلوب
چيتمدن قاناو ايله صو كيترلماسه و آرتيزيان
قويولرى يا صالماسه ، بولوتلر نى اوزلرينه تارتو
خاصيتينه مالك بولغان اورمانلر اوطرتلوب
اوسدرلماسه ، نوپراق يلدن يل كيپوب ، باره
باره اولان و آشلىق اوسمى باشلار ، غلغقه ده
بونده طورمق ممكن بولماز . نركستان نك بعض
اورنلر ن حاضر وك قوم باصوب حياتنى بتروب
كيلمكده اولر ينى خاطرگه آلسه ، « باره باره
نركستان صوسزلانوب كشيىسز چولگه ايلانور »

ایلاب اوشبو کونلرده بر کتاب طبع ایتدرمشدر.
♦♦ جنوبی آمریکا ایله آمریکای وسطی ده اوشبو
وقته یوز آلتمش بیگ قدر مسلمان وارلغی
حسابلردن معلوم اولمشدر.

لطائف

۱۸

بشار بن برد، مهدی خلیفه حضورینه
کروب آنک حقتده مدحلب چنقارمش قصیه سنی
اوقودی. خلیفه یانده خلیفه ننگ یاقین قارنداشی یزید
بن منصور الحمیری اولنور ایدی. مذکور
یزیده بشاردن: «سز نه ایله شغللنه سز؟»
دیه صورادیغنه: «مهر یازوب کون کیچره م!»
دیه بشار جواب ویردی. خلیفه ایسه بوکا کیفی
کیدوب بنم یاقیننی مسخره ایته سن! «دینیکنه
بشارده: «ای خلیفه بنی معذور کور! ایکی
کوزی صوقر اولان بر کیسه ننگ شعر سویلاب
طوردیغنی کوردیکی حالده: نه ایله شغللنه سز!
دیه صورر ایسه شونندن باشقه نه جواب ویرله
بیلور؟» دیدی! خلیفه ده قچقروب کواوب
بیاردی.

محرری: رضا الدین بن فخرالدین.

ناشرلری: محمد شا کر و محمد ذاکر رامییفلر.

قرآن ترجمه سی.

قرآن شریف اوردو هم بنغال لسانلرینه
ترجمه ایدلوب باصلمش ایدی. خلق افراط
درجه رغبت ایله نسخه لرینی صاتوب آلمقده
ایدیکلرینی «مسلمان» غزته سنده اوقودق.
«اللواء»

♦♦ عثمانلی خانملردن نقشبندی شیخلرینک بر
ینک قزی اولان قابله حاجه راضیه ایله بوناک
قزی عازمه، آنالی قزی اوله رق اگرده ترکیا
ایله محاربه اولور ایسه عسکرلرینی تریبه ایدرگه
وارمقلرینه رخصت ویرلمکنی صوراب صدر اعظم
اوزرینه عریضه ویرمشلردر.

♦♦ ۶۶۸ هجری تاریخده وفات اولان موفق
الدین ابوالعباس احمد بن القاسم ابن ابی
اصیبه اسمنده عرب عالمنک «عیون الانباء فی
طبقة الاطباء» اسمنده اولان مفید اثرینی نمسه
عالملری کندی لسانلرینه ترجمه ایدوب
اوشبو کونلرده طبعسی تمام اولمقده در. (ظن
ایدرسه م بو اثر ایله بزم روسیه شاگردلرینه
کوره نمیه شاگردلری دخی زیاده فائده لسنه لر
کریک).

♦♦ فرانسوز عالملردن «البرسیم» اسمنده
بیوک عالم، اسکندریه کتبخانه سیننی یاندرتمق
اسنادی حضرت عمرگه محض افترا اولدیغی،
حقیقت حالده حضرت عمرنک بویله حالدن پاک
اولدیغنی بیان ایدوب و قوتلی دلیللر ایراد

«شورا» اورنبورغده اون بیش کونده بر چققان علمی و ادبی مجموعه در.

آبونه بدلی: سنه لک ۴، آلتی آیلق ۲ روبله ۲۰ کاپک.

«وقت» برلن برگه آلوچیلرغه: سنه لک ۷، آلتی آیلق ۳ روبله ۸۰ کاپک در.

Адрес: Редакция журнала „ШУРО“ г. Оренбургъ.

«شورا» مجموعه سينگ برنچى سنه سى

«شورا» مجموعه سينگ ۱۹۰۸ نچى يىل چىقىش ۷۷۷ صحيفه لك برنچى جلدى، تمام حالنچه اداره ده وارد. هر وقت وهر آدم ايچون اهميتلى اولان تاريخى و علمى، مى وادى مقاله لر ايله طولوغ اولديغندن بونگ بر نسخه سىنى مالك اولمق لازم ايدىكنده شبهه يوقدر. اجمالى صورته ايسه مندرجه سى:

(۱) مشهور آدملر و بيوك حادثه لر بابنه اوشبو ذاتلرنى ترجمه حاللرى و تاريخى واقعه لرى اولنور: جعفر خان، اوزبك خان، جاني بك خان، ماماي ميرزا، توقتاميش خان، ايدكى ميرزا، احمد خان، الوغ محمد خان، محمود خان، خليل خان، الهام (على) خان، محمد امين (ايچم) خان، عبداللطيف خان، صاحب گرى خان، صفا گرى خان، جان على خان، شاه على خان، اوتاميش گرى خان، سيون بيكه، يادكار خان، مصرلى مصطفى كامل پاشا، ايران خانى مظفرالدين شاه، محمد على شاه، شيخ شمويل، وغيرلر.

(۲) مقاله لر بابنه: طب و نظافت، اسلام خسته خانه لرى. بيشك قرينده. قوياش ايله دوالاتىق. وبا حقنده. حج حقنده معلومات. احمد باى وقى. روسيه مسلمانلرنده مكتب، معارف وادبيات. اسلام ندوه سى، چواشلىر، مصرده الازهر مدرسه سى. اسلام پانسيونى. شرعى اولان زكات. مى مطبوعاتىمىز. ايناروديس مکتبلىرى. كوز نعمتى و صوقرلق هم صوقرلىر. تركستان ولايتى. حجاز تيمر يولى. فؤاد پاشا وصيتى. ترقيات اسلاميه. قولچه سلطانلى و تارانچيلر. اسلاميت و عدالت. ايلك اسلام آقچه سى. مسلمانلرده سلفلر اثرى. اسپرانتو لسانى. روس ادبياتى. آقاديميه و دارالعلوم. ماده و قوت. عجائب مخلوقات. علوم عاليه درسلىرى. بزه قايسى علملر لازمدر؟ توحيد، حيات و اسلام. عثمانلى ادبياتى، قرآن و فن. قوليقوا محاربه سى. مسقوا و قران محاربه لرى. تاريخ العلوم. مسلمانلرنى تاريخلىرى. پيغمبرمىزنى مکتوبى. تاريخ حقنده معلومات. آثار قديمه. بر نابا و آننى انجىلى وغيرلر. بونلردن باشقه سياسى مقاله لر. مراسله و محابره لر. شعرلر، لطائف و امثال، مقال و مسامره لر، تعليم و تربيه حقنده افكار و بندلر بيوك آدملرنى رسملىرى، آمريقا فكرلىرى، حكاييت و رومانلر، انتقاد و تقريرلر.

برنچى جلد «شورا» ده اوشبو ذاتلر يازمىلردى: يوسف آقچورا اوغلى. فاتح الكرىمى. محمد ذاكر رميف. عبدالرحمن فخرالدينوف. ولى الله انورف. احمد فيضى. محمد فاتح مرتاضين. عبد الله فخرى. عبد الصبور عبد الرشيدوف. احمد جان بيكتوروف. محمد نجيب التونتارى. عبد الرحمن سعيدوف. م. غفورى. رحمت الله ييلقباييف. معصوم الايلمنى. صابر بن عبد المن. سرورالدين بن فتاح الدين. محمد صلاح الاثر داني. عبد القيوم بهانى. ظريف البشيرى، واقف الجلالى. فخرالاسلام بن عين الدين. عزيزة (منزله باشينى). شهرشرف شوكت. م. حليم ثابت. بدرالدين عمرانى. شرف الدين آبيزوف. نورالعين ايشايوف. ق. اگرجى. محمود المرچانى. حبيب الله احمتوف. عبدالرحمن الاسترخانى. محمد هادى الآتاوى. عبدالرحمن الآتاوى. محمد صفا عايموف، «شورا» نىكى رسمى محررى رضا الدين بن فخرالدين وغيرلر.

توقت كتابخانه سى

صاحبى

احمد اسحاقى

عنى اورسكى ده

«شرق كتابخانه سى» صرف قادينلر ك حقوق و حريتنه دائر، تنوير افكار لرينه خادم رساله لرى «عائله كتبخانه سى» اسميله نشر ايده چكدر. «عائله كتبخانه سى» نك ۱ نچى جزئى «تحرير المرأة ترجمه سى»؛ ۲ نچى جزئى «المرأة الجديده ترجمه سى» اسميله نشر اولندى. (بو ايكى كتاب آيروه اعلان اولنور) «روسيه مسلمه لرى» ده عائله كتبخانه سى جز لرينى تشكيل ايده چكدر.

روسيه مسلمه لرى

روسيه ده علم و ادب كه خدمت ايدين مشهور مسلمه لرنك ترجمه حاللرينى يازوب «روسيه مسلمه لرى» اسمنده بر كتاب نشر ايدر كه قرار ويردك. فقط ياقين و پراق يرلرده تارالمش اولان بو محترمه ذاتلر حقنده بوكونك قولمزده كفايت ايدر لك سرمايه يوقدر.

اوشبونك ايچون معلوماتلرى اولان ذاتلر توبانده مذكور اولان آدرس ايله بر ايكى مسلمه نك ترجمه لرينى يازوب كوندرر اولسه لرى هم ادب هم اخلاق و تاريخ اوزرينه خدمت ايتمش اولور لرى.

ترجمه حاللر مفصل، لكن مبالغه سز و درست يازلنوى مطلوبدر.

«روسيه مسلمه لرى» كتابينه وفات اولانلرده سلامتدرده برابر يازلنور، فقط يا مادي صورتك (آچه ايله) يا كه معلمه لك ايتمك، كتاب يازمق كى معنوى صورتده خدمت لرى اولمقى شرطدر.

«شورا» نك اوشبو صحيفه سنده «شرق كتابخانه سى» ك مهم كتابلرى اعلان ايده چكدر.

۳۰	فلسفه الاسلام و مدنيه القرآن
۸۰	الاسلام روح المدنيه
۴۵	الاسلام او النصرانيه
۵۰	الدين فى نظر العقل الصحيح
۷۰	شبهات النصرانى و حجج الاسلام
۸۰	المدنيه و الاسلام
	نظام العالم و الامم او الحكمة
	الاسلامية العليا ايكى جزء
۳	جمال العالم طنطاوى
۴۰	المستقبل للاسلام
۳۵	محاورات المصلح و المقلد
۷۰	

دلائل الاعجاز فى علم المعانى ۲ صوم ۵۰ تين
اسرار البلاغه فى علم البيان ۲ صوم ۵۰ تين
شروح التلخيص:

- ۱ مختصر العلامة التفتازانى على تلخيص المفتاح
- ۲ مواهب الفتاح فى شرح تلخيص المفتاح
- ۳ عروس الافراح فى شرح تلخيص المفتاح
- ۴ الايضاح فى علوم البلاغه
- ۵ السوقى على مختصر المعانى

عادى جلدلى ۹ صوم
اعلى جلدلى ۱۰ صوم ۵۰ تين

اسامى الكتب بوش ييارلور
بر مقدار زاداتكه ييارلسه زاكازنك قالغانى نالور ايله ييارلور. بيش صوم غه قدر پوچته مارقه سى قبول اولنور.
زادانك سز نالور ييارلماس. آدرس:
Орскъ Оренб. губ. Ахмеду Исхакову.